

Изази један пут на месец.

Стоји на годину: 4 фор. 80 новч.,
10 дин., 14 фран. или 5 руб.

Свеска 1.

У Бечу јула 1887.

Година I.

Преводила се шале унутрницом, а
рукописи у плаћеном писму на
Verlag des „Nemanja“ in Wien, III,
Hauptstrasse 22.

РЕЧ

о животу и делима некрстог *Вука Стефановића Караџића*, на свечаној пројекцији у својем стогодишњице рођена његова говорио у Бечу на св. Сава (13/26. јуна) 1887.

СИМЕУН КОЊЕВИЋ.

Кад отворимо књигу народне прошлости, видимо да је свака страница њезина попрсана крвљу српском. Срби су још пре тисућу и више година, настанивши се у земљама где и сада већина живи, живели у вишњој државицама овима управљали су се због вазисничке суревњивости међу себе гложили и парбили, а род јадан и кукаван морао је полазити на кланицу ударајући на брата.

Ово би зло непрекидно трајало се у то кобно доба по народ еј не појави муж, који поведе Србе пој и светлијој будућности на св. Муж тај био је жућана Градина млађи син, *Немања*. Немањи би се да буде помазаник, који ће ратне српске земље ујединити и и подићи велику независну државу јадни народ сачувати од грозног собног крвопролића и подјемчи све услове, који су потребни самосвојно развија и напредује чести са савременицима и нати.

Према појмовима ондашњег на о култури, Немања је много за културни напредак српски и хришћанства и подизањем цркви манастира ради што јаче у Христове вере међу Србима. е послу био му је десна рука млађи му син *Раско*, који и ности и кроткости своје оста теља и све насладе у њима, иноком ћелијом и именом *С*.

Научив инок Сава све што атоњској научити, врати се у по могућству што више учи

премак своје браће Срба. Уа богомоље заводио је Сава *школе* слава и спремио за исте наставнике.

Срби прихватају хришћанство, прихватају су с њим и стари словенски језик за црквен и књижевни, на ком је св. Кирило у 9-ом веку после Христа преводио Словенима свето писмо и источну службу божју, удесив за тај језик и за потребу јужно-источних словенских племена према грчким словима онога времена азбуку или буквицу словенску, која је по његовом имену названа *Кириловском азбуком* или једном речи *кирилицом*.

Срби прихватају стари словенски језик за црквен и књижевни, којих нису имали према глаголицом свога срп. језика, те отуда постоје књижевни дијалекат: српско-словенски, који се с тога зове само књижевним дијалектом, што се њиме није никада говорило, него су се на њему штампае све црквене књиге, књижевна дела и сва државна писмена. Српско-словенски, назван и србуљски дијалекат није дакле службени језик српске државе, српске православне цркве и целе садашње српске књижевности.

Као што стара словенска књижевност почиње у 9-ом веку у Панонији доласком св. Кирила и Методија, тако српско-словенска књижевност почиње доласком Сава за 1-ог архијепископа српског. Сава је основао књижевност на словенско-српском језику за књижевнике и бољаре, Сава је по том отац српске књижевности. Тадашња књижевност беше по народ у толико расна, у колико култура 12-ог и 13-ог века стоји према култури 19-ог века.

Српски је народ од најкада мило своју књигу, од постанка јој на до знања Босова, а по том још донекле, а не беше дивљих Османлија азијских, тем јеру потоцима крва и који је по српских задужбина, српска би књижевна све друге књиге у врсници својих. следње славе писарнице и књижевни, као и у сјајним дворима деспота

Ђурђе Пријевић на Ободу граду и на Цетињу, а Подгоричанин Божидар Вуков-Ђурић у Мленима прихватају још донекле вештину штампања, да железним словима сачувају за потоња времена књижевно благо српско од пропасти.

Мало по мало на се српска књига поништи и потамни, знање се оназида и позаборавља. Калуђери књижевници пођоше у далеку православну Русију и тамо наставише свој књижевни рад на славу божју а на добро и потоњи напредак руске књижевности, и црквене и светске.

Да не оста у Србији неколико калуђера књижевника, можда би се затро и траг српској књизи и књижевности. Али ови монаси стадоше по скровитим местима руком штампати црквене књиге, пишући слово по слово, и у том се тако извештише, да и данас тек вешто око може на фрушкогорским Србулама познати да нису штампане, него руком писане.

Но како је врло мучно било руком писати црквене књиге Србуље (та око једног јеванђеља требало је по три године пропустити), почну се из братске нам словенске и православне Русије добављати књиге и црквене и школеке на руско-словенском дијалекту, којим нам се зауставише и спречише доадашње књиге светосавске и језик српско-словенски, србуљски.

Књижевна радња и језик „за просте људе — за народ“ Ђипријана Рачанина и Гаврила Стефановића-Венцловића бмше потурен у закутак а књиге Србуље да их можда по праини гризу.

Колико нам руско-словенске књиге у први мах и помогоше, толико нам с друге стране куд и камо више одмогоше. Наши књижевни прваци заведоше се и занеше за тим нови, по-књишким језиком руским и понеше се од свога дивног народног језика и народа свога, те од оно мало књижевне просвете не би народу никакве користи. Слабо је пак том књигом користити тек они, који за малена доспеше до школе и књиге латинске.

Као што се св. Сава на освитку јавио с православном просветом, тако кова од св. Саве јави српскоме народу и стаде књигом казивати, да је наука и да народу ваља чистим народним, би се просвета могла ширити од бмашиних кољаба. *Слава* буди Доситиј није умео да покаже: шта је управо

Па коме би суђено и богодано, и књижевност, да прикаже скривени бмније срце српскога народа и да покаже језик народни? — Селачету једног сужећи двеју српских краљевина, Срновићу Караџићу, који беше самоуче дано, да отвори живо врело без уви српским, да прибере и на видик из живу књигу неписану из уста самог

Вук изучавајући књигу и у зем очима гледаше на сувремене народне тадашњих књижевника српских и казивати народне песме, а они га с повише прикупи у зборнике, за које су Лукијан Мушићки и највећи филол Вартоломије Кошитар. Кошитар стојећи наговараше Вука до прикупља све, ности, а нарочито речи за речник, граматику најблагогласнијега кажећу је то говорио и другим ученим Срб и др., али ни у кога не нађе толико потребне *јаке воље* за такм превести.

Одмах у почетку свога књижевног српску књижевност начело, да треба живну, а не само за поједине редове ње

тог начел била је, да ваља писати *народним језиком* а не половним а меновитим, да би се просвета могла ширити по свм народу. У прилог његову начелу ширења просвете у народ ишло је и то, што је он одмах удесно најпростији, а уедно и најсавршенији правопис на свету. Осим новог, размијег правописа, Вук је удесно и српску акцентуацију, за јоју при данашњи словенистичар Миклошић ово каза: „Међу зима словенским језицима, а готово бих рекао и међу свима у општ, српски језик има најфинији и најнежнији организам, што се тиче промене у акцентима.“

Вук је издао прву граматику и први речник чистог народног језика.

Књижевницима који су хтели да изучавају свој језик, даде Вук најбољу читанку у песмама, приповеткама, пословицама, заговаткама, животу и обичајима српскога народа. Вук је описао српски народ где год га има, писао је прилоге за историју српскога народа и српскога језика; примерима српско-словенски објаснио је пред светом књигу и језик светосавски, србуљски; превео је нови завет на српски. Вук је својим обшатијом радом испунио пуних 50 година у историје наше превете; сав тај рад послужио је доцније као драгоцен грађа за научно обрађивање српскога језика, а и данас је.

Кад Вук издаде на свет зборнике народних песама, страни учени људи стадоше их тумачити и преводити на све културне језике. Прескочише јуначке песме многих образованих народа, пречене их поредити са старом грчком Илијадом, најславнијим јначким спевом на свету. Последица беше та, да је сав слободумни образовани свет у Јевропи и Америци признавао, да је творац оваких песама подобан за културу и достојан да уђе у коло културних народа. Учени Немци Гете и Грим с којима се Вук упознао, опазивши лепоту српскога језика и обичаје српског народа, изумишћу творина, каучише српски језик, те и

винама српскога ума. Осим других народне песме др. Канер и Франкл, је од дра. Фатера расправа о јачком језику. Српску граматику у, за коју предговор није нико филолог данашњега времена Јаков

јачки историк Леополд Ранке дању дело: „Die serbische Renaissance“ руски, француски и енглески јала са српском историјом. По Ранке на нем. језику и „о по- 1834. год.“ — Приповетке и ји језик кћи Вукова и врсна вица Вукомановића, негдашњег

них дела привукла је на се, да је од јенскога универзитета је.

у (1818—19. год.) дочекали шка и изабрали су га за члана њности“ и „браковског ученог есет и више година, славни и ли о трошку цара свога пу- се приправи за професора риске крајеве прошао, нише нистру народне просвете, и јенских списатеља забављају и рукописима и већ не ће јму разбору, а врло их мало још живи, али се од нове би, па најпосле вели: „Може у целој Јевропи, не само написао је исти учени Сре-

невски живот Вуков и по заслуги га је приказао највећем племену словенском, браћи Русима. Казао је за Вука: да му по природности и правилности језика нема равна књижевника ни у једног народа западних Словена итд.

И славни учени Чех Шафарик изражавао се је веома похвално о делима Вуковим; тако и сви остали страни учени људи.

Па кад су га тако ценили и одликовали учени странци, да како су га тек Срби морали дочекати! — „*К својима дође, и своји га не прилише.*“

Тадашњи учени Срби називаху народне песме слепачкима, простачкима; чисти народни језик говедарским, којим говоре српски говедари и баба Смиљана; за Вуково знање о језику ругаху се да је у Тршићу учио филологију; за правонис говораху да не зна словенски и да хоће да нас покатоличи (пошокчи); за историјске прилоге и чланке казаху да нису никакве ствари и да немају никакве вредности; а са Новим Заветом стоји у служби римске пропаганде.

Дај да видимо како су данас и жалосна и смешна та тврђења и потворања Вукових противника!

I.

За народне песме не треба сами себи да заскамо; о њима су изrekli свој суд највећи песници и естетичари других народа. Кад изашоше Вукови зборници народних песама, тада је, и осим црквених сабора, сваки Србин код своје куће могао уживати у дивној поезији из различних српских крајева, могао се крепити и одушевљавати славом из прошлости, и наслађивати лепотом благогласнога језика свог. А и крајње је време било да се те песме покупе и спасу од пропасти, јер се за народну песму каже, да се „не зна од куда долази ни куда се дева.“ У нар. песмама познасмо себе какви смо били пре толико векова, какви смо сада, какви још можемо бити. Народне песме пронесоше нам славу по целом просвећеном свету у Јевропи и Америци. Ту нам је народна историја, језик, поезија, обичаји којима се огледа карактер народни. У њима налази обилате грађе и историк и филолот и поета, и Србин и странац, у опште сваки, који хоће да позна српски народ са свих страна. Но из песама видесмо како и колико забасасмо у књижевности својој и да нам ваља са свим новим путем поћи; видесмо да је прост народ српски мудрији од учених Срба поред свега мудричења њихова. Код дивне српске народне поезије певаху наши књижевни певачи песме по Хорацију, Виргилију, Шилеру и др. А остали књижевници у место да траже у њима врлине свога језика, тражише их у писаца латинских и бог те пита још којих туђинских. — Нека се у народу стварају и роје нове песме, али ове које прикупи Вук, остају непромењиве и вечите, као што остаје вечит спомен Вуку, који их је прикупио и тиме од даље промене и пропасти сачувао. Српске народне песме отворише млађем нараштају ум, прионуше му за срце, те запева српским грлим како га српска вила учи, онако како јој се спуштаху Краљевић Марко и други јунаци српски, којима је увек на невољи била. Бранко Радичевић показа нам да српска песма само тако може у српском срцу одјекнути, ако је у српском срцу и поникла; он показа праве вештачке српске песме. За Бранком пођоше и други млађани певачи српски, који певајући српске песме нису позивали туђинских богова у помоћ, нису својих песама китили туђинским цвећем које за Србина нема мириса ни дивоте, нису их окивали у туђинске окове, да им сву снагу и милину српску пониште. Да устану Милутиновић и Мушићки не би ни они могли сада друкчије певати, те не би ни Србин од њих зазирати морао. — Но није остало само при песмама. И савршеније певачке творевине почеше писати тим духом, јер видимо да се драме, епоси, романи, новеле итд. траже и пишу из нар. живота и удешавају у нар. духу. И ако ови умотвори још нису достигли врхуна уметничког, оно им је гнездо — *српско* у ком се излегло, па ће бити и соколи који небу лете, од *куда српско* сунце сја.

II.

„Говедарски“ и „баба Смиљане“ језик прогласила је поређена наука о језику за најблагогласнији међу свима словенским, (са чега и Кошитар предложи га једном Русима за опште словенски), а музика га признаје за један од оних ретких говора, после италијанскога, који је удесан за певање. Докле се српски књижевници препираху којим језиком да пишу, те једни хтедоше да пишу словенски, други словено-српски а неки опет назови књижевно-српски, Вук изрекче начело које у срп. књижевности епоху створи, а то је: да се нише *просто српски, онако како народ српски говори. Народна књижевност!* То је велика мисао за којом сви народи словенске дозе листом пристају. Онај у Словена лепше нише који простије нише. За ту је народну књижевност, за то просто писање од потребе прост народни језик. Вук нас дакле одмах у почетку, док бесмо у пуној снази свог млађаног живота, опомену да корачамо природним путем и да за времена пођемо природи у наручја. Вук не хтеде да и ми забасамо тако далеко као други, новији просвећени народи, који су зашли у погрешке средњег века, оставивши природу и понавни страмнутицом, потражише умотворе старих Грка, те њиховим духом задахнуше своја умна дела. Да смо и ми пошлм тим путем створили бисмо неки нов језик, који би нас отуђио од свога народа јер нас не би могао разумети, а створили бисмо и неку књижевничку касту, која се најзад не би ни међу собом разумела, јер јој је већ сам зачетак неприродан. У место дакле да премо на различним изворима, пришћемо благо народно заједнички на једном главном извору, који је у самом народу. Вук казавши то, пође и сам том извору, зађе у колибе српске и у њима потражи најчистије благо српско; стаде одвајати туђинштину која нам није потребна, и показа нам шта је чисто наше, шта ли туђе.

Све што тако Вук нађе и дознаде, сведе у правила и даде нам *прву граматику и први речник простог нар. језика*. Вук је, против дотадашњег обичаја заступао начело, да граматика ваља да *истражује* и казује законе за сваки језик на по се, а не да језику *поставља* законе, угледајући се на класичне језике или на црквени словенски. У граматици својој показао нам је Вук огледало народног језика, који он није као многи други срп. књижевници самовољно по туђинском калупу кројио и удешавао, него га је узео онаква каква га је у народу нашао, а што је за невољу и скројио, трудно се да буде у духу нар. језика. Од прве граматике не може се захтевати да буде одмах савршена. Вук јој је положио темељ и показао правац, у ком ју је после Даничић извео. Граматиком би пресечен тог даљој распри: каквим језиком треба писати, јер и сами његови противници, и ако нехотице, инак почеше писати језиком, који нам Вук показа у свој чистоти својој. Природа се не да затрти и поништити, и зато казни оне који ударају против ње. Ко би се и данас опирао идеји Вуковој, излагао би себе највећем подсмеху. Данас се све то надмеће, ко ће боље и чистије српски писати, и само се незналица завија у помрчину неке старежи, не би ли тако већма завао свет, да му се лажној мудрости клања. И врени наш архимандрит Рајић написа своју историју језиком, којим не говори ни говедар ни баба Смиљана а ни великани српски, и који нити је српски нити словенски, па за то се готово никако и не користи њоме народ српски. А да и он устане, за цело би се заненадио и обрадовао књижевној промени, која нас помрви с народом. — Томазео, славни Никола Томазео, онај што је сав сама љубав према народу, где шта вели у својим „Искрицама“ још 1844. год., дакле пре 43 године: „Два народа смо у једном пуку, — кана и клобук нису иста отарбина; лекар и месар не говори исти језик; тежак и трговац су као непријатељи. *Ваља клобук да се поклати прама кани*; у овој је особито народност, достојност и срце. Поправљајмо пучку неизвршеност, пучке ране видајмо; ну поправљајмо и видајмо, почитујмо пук са свим срцем нашим. Од њега учимо наш људски језик, а не *кваримо* га мудрим нашим варварством!“

У свој речник унео је Вук само оне речи, које је више пута слушао из уста самога народа, а не и књижевничке, што је од неоцењене вредности било за потоње научно обрађивање. Миклошић је само *на тој основи* Вукова речника могао показати, каквих има правих словенских композиција у целом словенском роду, а не од књижевника начињених по угледима грчким, латинским, немачким, француским и прбвено-словенским. У речнику наћи ћемо не само свакој речи прави глас и изговор и право значење, него ако је човек по духу човек, а дух човечји ако се опет само или бар понајвише у језику показује, тамо ћемо васколики српски дух, тамо ћемо Србина васколикога као у огледалу видети. А ту силу Вукову речнику дају оне етнографске и археолошке приче уз речи, које управо показују живот српски, снагу народа српскога у духу и у срцу, и које га деле од других народа. Овај први народни речник јест најглавнији рад Вуков, којим је потпомогао материјалну страну народне просвете. Пре њега књижевници српски тако огрезоше у туђинштину, да најпосле не знадоше ни кад хтедоше, које је српска реч па и реченица, које ли пак није. За њих је право казао Вук, да пишући српски — мисле немачки, латински итд., или у место да изразе своје мисли онако како би Србин казао, казују их како их на свом језику говори Немац, Латин и др. Код свију новоскованих речи по потреби књижевној а у духу народном, свуда је савесно приметно да је његова реч а не народна, како би се доцније могла заменити бољом или ново пронађеном.

Што је Вук унео у речник неке турске и старе словенске посрбљене речи, то је хтео тим да покаже фактично стање српскога језика, не казав да се остане при том исконском стању језика и да се не сме даље корачати и усавршивати га. Тиме је ишта више показао пут, којим ваља даље напредовати. Бисмо ли без тога могли и у пола разумети народне песме, ми сами, да туђина и не спомињемо? Отуда хвала и Вуку и речнику.

Што је пак у старији речник унео Вук и неке тако назване „непристојне речи“, којима се вређа безазлениост и невиност млађег света, то тим није ни мало погрешно као лексикограф, који је дужан показати фактично стање језика и тиме остати веран и доследан своје начелу и задатку. Без тих речи нису ни речници других просвећених народа. Но како су наши књижевници с тога и на сам речник лагу бацили, Вук се побори вољи српских књижевника, те такве речи изостави у новом речнику.

(Сврстана ес.)

Тежак и магарац му пред Харуном ал Рашидом.

Историјска приповетка.

Источански калифа из династије Абасидске, *Ал Махдија* имао је два сина, старији по имену *Муса ал Хадија* а млађи *Харун ал Рашид*. Како је старији кратко време владао, ступи на престо млађи му брат *Харун ал Рашид* (од 786—809), управо *Абу Мухамед Харун Ибн ал Махдија ал Рашид* (т. ј. праведни), највећи од народних калифа, јунак арапског народног песништва, средиште арапских бајака. Његова особа (персона) издаје га већ за једног од најдуховитијих и најдичнијих владалаца, у след чега му се дивљаху писци свију народа; за његове владавине источански калифат достигне врхунац.

Народ много приповеда о овом владаоцу верних, који према томе изгледа да је био mudar и праведан судија. Ево једне занимљиве приче о тежаку и његову магарцу пред њим.

За време владавине калифе Харун ал Рашида живљаху у граду Багдаду на реци Тигру, који тада беше престоница источанских калифа, један знатан бријач (берберин), по имену *Алија Сакал*. За њега се прича, да је везаних очију могао ма кога ошишати и обријати, а да га ни најмање не посече и не повреди. У след тога му је занат ишао ванредно добро; али се Алија врењеном тако понесе и обезобрази, да није хтео никоме ни главом климнути нити кога поздравити, ако није барем као ага био. У Багдаду је од вајкада било мало дрва за огрев, па и та беху врло скупа; а како је Алија Сакал много дрва у својој радионици тровио, то су му многи тежаци доносили товаром дрва, јер су за јамачно рачунали да ће их он купити.

Једном дође бријачу Алији Сакалу у радионицу

један спромах тежак, који још није познавао Алијине ћуди, и понуди му товар дрва на продају. Алија му одмах заповеди речима: „Према томе су моја *сва* дрва на магарцу.“ Тежак пружи и даде руку, скине товар с магарца и заште своје новце. Алија Сакал се чинио и невешт, као да му не мора платити, него му ишта више овако одговори: „Још нисам добио *сва* дрва, мораш ми скинути и самар, који је такође већином од дрвета; тако смо се погодили.“ — „Шта!“ викне зачуђено тежак; „то би била леша трговина!“ — Тако се обојица препираху још за дуго, и најзад охоти и надувени бријач осим дрва узме и самар, а кукавног тежака истера на поље.

Тежак отиде одмах да се потужи *кадији* (судији среском); али како кадија беше муштерија (кунт) бријачу, не хтеде ни чути ништа о томе. Тежак се по том обрати вишем судији;

Извршење праведне пресуде. Калифе Харуна ал Рашида.

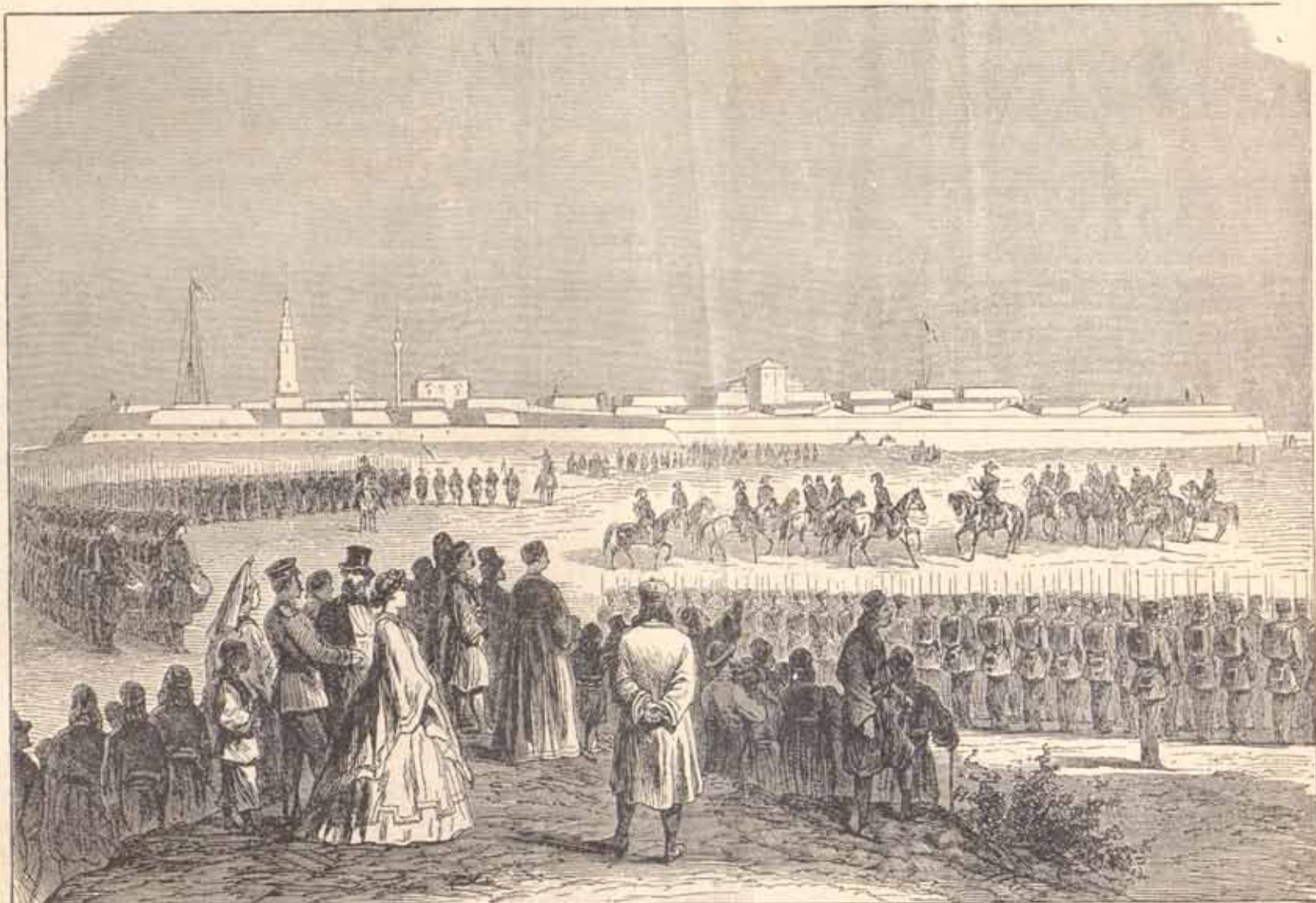
но како и овај беше пријатељ и заштитник бријачев, не хтеде такођер тужбе саслушати. Спробах тежак упутити се сад к највишем судији, самоме *муфтији*. Муфтија саслуша тужбу тежакову и по што озбиљно и зрело о њој размисли и промозга, најави му најзад ово: коран у овом погледу не прописује ништа, и с тога мораш изгубити.

Кукавни јадник се ипак у овој беди и невољи не смете, него даде да му се напише молба самоме калифи; и баш кад је калифа са свечаном пратњом пошао у џамију на молитву, преда му тежак сам ту молбу. Није време дуго за тим потрајало, а тежака заста позову пред калифу. Тежак паде ничке на земљу и пољуби је, па онда пружи своје руке право испред себе и са страхопоштовањем очекивање праведну пресуду.

„Пријатељу“, рече калифа, „бријач има по речима право, а правда је на твојој страни. Закон се мора по речима тумачи-

магарица? Шурите се обојица код врага, то је најбољи бријач за вас!“ Казав ово, петера лутити бријач тежака и магарица из радионице.

Тежак одмах отиде калифи и пријави шта му се десило. „Нека Алија Сакал с места овамо дође и нека понесе своје бритве“, заповеди калифа. За мало, али ево ти бријача. „За што се ти опиреш и не ћеш да обријеш и пратиоца овога човека?“ зашита калифа срдито бријача, „зар се нисте тако погодили?“ Алија пољуби земљу и одговори: Истина је, господару; али ко је и када доселе сматрао магарица за пратиоца, и коме је и када на ум пало, да с таквом животињом поступа као с правоверним?“ — „Нек ти знаш право“, одговори калифа, али одмах снажним гласом дода ово: „а коме је и када пало на ум, да уз товар дрва узима и самар? Одмах да си бријао магарица, јер знаш шта ће иначе бити!“

Турци предају тврдињу Београд Кнезу Михаилу 1867. год.

чити а погодба се мора извршити, јер иначе људи не би један другом веровали. Бријач мора дакле своја дрва добити, али —“ Сада калифа призове тежака к себи, шапне му нешто на ухо и тежак отиде задовољан дома.

Не прође ни недеља дана, а тежак опет дође бријачу Алији Сакалу у радионицу и утвори се тако, као да између њих није ништа ни било. На против, тежак замоли врло уљудно бријача да вешто обрије њега и његова пратиоца са села; и кад се за обојицу погоде, тежак се намести те га бријач са свим ошурџи. По том бријач зашита и за пратиоца, а тежак одговори: „Он је још на полу, сад ћу га дозвати.“ Казав то, изиђе на поље и уведе унутра свога — магарица, и смешећи се рече: „Ево мога пратиоца, мораш и њега обријати.“ — Бријач се нахришти и рече: „Њега да бријем? Зар није доста, што сам се понизио и тебе обријао, него ме сад хоћеш још да осрамотиш, захтевајући да морам бријати и твога

Бријач се почеше иза уха и дршћући се сети бастонада (ударца по табанима), што би одмах за доста извукао, да се још дуже устезао. Уздишући отпочне свој посао; пре свега направи много сапуњавице, којом пред калифом и пред целим двором насануни магарица, па га онда поче бријати. Магарица се стане бацавати и бријача грувати, на што му се сви присутни почну ругати и подсмевати, — али је охоли и надувени бријач и једно и друго заслужио.

Спробавшиом тежаку на против поклони калифа приличну своту новаца, те га отпусти, а цео Багдад се изненади, кад дозна како је калифа овај спор праведно решио.

Још неке приче о Харуну ал Рашиду.

Како је Харун ал Рашид Бафара погубио.

Бафар је био присни пријатељ Харунов. Без њега Харун није ни у харем ишао, а у харему беше и Харунова сестра

Абаса. Да се пак не би вређао обичај, према коме не беше слободно да Абаса с туђим човеком буде заједно у харему, Харун заповеди да се њих двоје узму, но само под том погодбом, да Ђафар не сме с њоме уживати и вршити мужевљих права. Но та забрана беше узалуд, јер се њих двоје заљубљено гледаху и пажаху, и забрана само умножи и увећа њихову љубав. Љубав њихова уреди правим родом, што је Абаса све догле крила од свога брата, док је не пада Харуну једна робња, која је за ту тајну анала.

Харун дознавши то, нареди да се Ђафару, коме се он до последњег тренутка показивао као прави и искрени пријатељ, у поноћи одсече глава, па кад му по том тело још убогаће и онакаже, заповеди да му се лешина обеси на велика градека врата у Багдаду. За тим, како кажу, заповеди да се Абаса са својом децом живи покопају. Сву чељад из дома Бармекида, из кога је био Ђафар, баци у тамницу, или их бар збаци са јавних звања, која су они вршили.

Харун погуби и онога, који је Ђафара ожалио.

Ибрахим Ибн Отман Нухенк буде по заповести Харуновој погубљен, што је ожалио Ђафара, кога је калифа дао посећи и убогаљити.

Још је недостојнији и гнуснији начин, којим је Харун навео Ибрахима да призна и исповеди своје сажаљење. Ево како је то било. Харун позове Ибрахима к себи, па га оноји многим вином и стане се пред њим утварати, као да се врло каје што је дао Ђафара погубити. Ибрахим и не слутећи на што га калифа наводи, исповеди му се да и он није одобравао поступак и дело свога господара, и да је врло тешко надокнадити губитак тако изврсног човека, какав беше погубљени Ђафар. — „Бог те проклео“, узвикну Харун и заповеди да се Ибрахим смакне.

Други случајеви Харунове сверепоности.

У оно време владаше у калифину двору никад невиђено и нечувено беспуће. Харун ал Рашид обилато је награђивао богатством уметнике и песнике, који су тога ради распростирали гласове о чудесним млинама и дражима калифина двора.

Но тек новијим историчким истраживањем дознало се је, да то није баш тако било, како се у народу приповеда. Харун већ није ни мало заслужно, да се назива „праведним“. Поред свега беспућа и беспримерног разметања, оставио је он после себе неизмерно благо, које није праведним и поштенним начином стекао. Служио се је свакојаким средствима, да се што већма обогати и да своје непријатеље сатре; није се грозио да погази и најсветије заклетве, ако је требало да смакне са света кога човека, који је у његовим очима био подзирив. Пред светом се утварао, као да је врло побожан и богобојазаан, молећи се много Богу пред народом и шаљући стотинама духовника о свом трошку на ђабу, хаџилук у Меку.

— Стриц Ал Мансуров (Ал Мансур беше Харуну дед) остави на смрти 60,000.000 дирема (1 дирема перс. теж. = 9,77 грама), што му је по свој прилици остало од оца; ма да је било живих крвних сродника, ипак се Харун ал Рашид докопа целе оставине и присвоји је себи. —

— Харун приближујући се једном гробу пророкову поздрави га само овима речима: „благо теби стриче!“ а Алида Муса Ибн Ђафар, који беше један од оне дванаесторице њама из Ирака (свештеника који Меком владаху), које су Шите врло поштовали (Шите беху у Персији распростра мухамедовска секта), приближујући се гробу пророкову поздрави га овима речима: „благо теби оче!“, и с тога мораде свој живот у тамници свршити.

— Чим је Харун ал Рашид ступио на престо, дао је погубити једнога поштара, који је помогао да побегне Едрис, кога је калифа дао отровати. —

— Кад је грчки цар Нићифор учтивим писмом заискао од Харуна, да му врати новац шта га је у име трибута (харача) добио од грчке царице Ирине, која је пре Нићифора владала и по женској слабости и ограничености пристала да плаћа калифи харач, — одговори Харун цару Нићифору овако:

„У име Бога Најмилостивијег, Најмилосрднијег. Од Харуна, владоца правоверних, *исети* грчкоме. Примио сам твоје писмо, сине невернице, одговор не ћеш само чути, него и својима очима видети.“

У след тога се изроди рат, који је трајао пет година (803—808), јер су Грци хтели да отресе са себе срамотни јарам, по ком су морали калифи плаћати харач (данак). —

— Гонидбом породице Бармекида, које су чланови вршили најважнија звања у калифату, изгуби Харун најмоћније браниоце своје. Док су Бармекиди, мудро и ваљано управљали покрајином *Коразаном*, било је онде све мирно, а кад их Харун прогони, побуни се и тај крај. Ево једне приче о тој побуни:

Рафија, млад и врло леп момак, побуни земљу против калифе, што га је овај хтео грозно казнити због тога, што му је калифа забранио да се не сме дружити и мешати с једном лепом женом, а Рафија га не послуша. Харун заповеди намеснику свом у Коразану, а овај опет начелнику у Самарканду, да даде Рафију на магарцу, окренутог лицем к задњици магарчевој, по граду водити, па онда да га растави од жене и у тамницу баци; овака је казна била у оно време Мухамедовцима најсрамнија.

Рафија побегне и тим се избави од те најсрамније казне. Из освете побуни народ против калифе и његова намесника, које је народ са њихове сверепоности веома мрзео. Војвода Харунов не могаше устанка и побуне савладати; те с тога се обрати Саманидима за помоћ. У једној војни против побуњеника умре Харун у Тусу 23. марта 809. г. —

Као што се из свега доселе наведенога види, по историји није калифа Харун ал Рашид ни близу онакав, за каквог га народ представља и држи. По народном мишљењу је он *створ песничке фантазије*, а по историји је он: *крваву поирскана слика једнога од оних сверепоних, славолубивих и гиздаво-сјајних источанских деспота*, којих има тако много у историји азијекој.

Но поред свега тога, ипак није могућно порицати Харунових заслуга за науку и уметности, чиме се он од свију других калифа особито одликује, и у след чега његово име одмах поред имена пророкова у историји Ислама — не-без заслуге — најсјајније блиста.

„Н Е М А Њ И.“

Мачем и копљем дедови наши
Слави су српској крчили пут,
У борби љутој за име, народ,
Лав био Србин, лав био љут!

Кад труба јекне по српском југу
Да ора дође поћи у бој,
За мач се хвата и копље диже
Милошев, Марков ко год је сој!

Ох, доба старо србинске славе!
Како је мамљив трептав ти сјај!
О, српство ново у добу нову
Једног још само Душана дај!

Мирјана Јовановић

Да ли ће опет синути сунце
Србинске славе отаца нам?
Да ли ће букут' у српским груд'ма
За старом славом и стари плам?

Ил' друга крвца жилама струји?
Ил' несмо синци Маркови ми?
Ил' ропство смрви србинску снагу?
Ил' свага српска само тек спи?!

Не! Србин живи и живет' мора
Док му је спомен предака жив!
Косово њега смрвило неје —
Србин је Србин, Србин је див!

Ма да га олуј удеса тешког
Веков'ма шибао у бесу свом —
Не свлада ипак њега витешког!
Он оста Србин, он оста гром!

Мачем и копљем дедови наши
Србинској слави зиђаху град —
Но друго доба на други људи,
Што негда мачи — то ј' перо сад.

„Просвета“ гесло новог је века
А књига стаза богињи тој, —
Пак, бели орле, понеси књигу,
„Немању“ носи у народ мој!

Да гониш таму где тама влада
Узвишен смер ти нека је тај;
Да знањем сине, просветом блисне
Где год се пружа србински крај!

И у то име запливај небом
По српском свету да проспеш зрак!
Да живи светлост! Да живи знање!
Нек бежи тама! Нек бежи мрак!

Јован Радивојевић Ваџић.

Како су Турци предали тврђаве Србима.

Кад је кнез србијски, † Милош Обреновић захтевао, да се Османлије иселе из Србије, мислио је тада и на то, како би удаљно и турске посаде из србијских тврђава. На конференцији цариградској, после бомбардовања београдског, постигнут је први захтев. Но кад се турским министрима само напоменуло да тврђаве у Србији уступе Србима, они се томе жестоко опираху. Па како и посланици великих јевропских држава у томе питању нису били између себе сложни и једномислени, то се на поменутој конференцији још једном изречно потврди, да се тврђаве у Србији, према одредбама париског мира, и на даље оставе Турцима.

У след тога се је српски народ веома огорчио, не могао видети да му се испуни и други оправдан захтев. Сумњало се је, хоће ли или не ће и кнез Михаило пристати на то. Но несрећни свршетак прногорског рата, који је баш тада настао, тешко је велике јевропске силе, да ће кнез Михаило прихватити закључке цариградске конференције. Кнез Михаило виде да је Енглеска у прногорским заплетима стајала уз Турке који су велику војску испунили, и узев у обзир што је енглески министар, лорд Џон Русел изразио своју жељу, да би се рат између Срба и Турака врло несрећно по Србе свршио, а знајући, даље, да су Срби према свем томе сумњиво расположени, сазове он велику скупштину од министара и саветника, у којој се прихвати закључци конференције.

О већим поуздањем у будућност него и кад доселе, састане се у августу 1864 народна скупштина, која је врло свечано отворена. У престоној беседи напомене кнез Михаило пре свега последње догађаје у престоници, као и посредовања великих држава и рече даље: „Али још нису све одлуке конференције извршене.“ А кад се из скупштине зачује један глас: „Ми желимо то да знамо“, рече кнез: „Турци који су становали у Београду, Шапцу, Ужицу и Соколу изван тврђава, иселили су се а тврђаве Ужице и Соко порушене се, по још треба да се иселе Турци и из Малог Зворника и Сахара а Кастел да поруше.“ Са свију страна довикну му се: „Та то је потребно, живео!“ Даље нагласи кнез, да и у Цариграду све то више увиђају, „да је за царство много већа обрана, ако је Србија задовољена и умирена, него што су тврђаве турске на границама Србије.“ Очекивати је, да ће и велике силе потпомоћи оправдане жеље народне, које буде изнео на среду.

Наређав ово кнез, зачују се гласни усклици који то одобраваху. Но да би се ово очекивање испунило, ваљало је пре свега устројити самосталну војску и обрану. Што се пре у том погледу већ доконала, поче се тек сад уделотварати. Народна се војска стане вежбати, оружје набављати, особито из Русије и Немачке. Тополивноица и оружница устројаче своју радњу-

вост, а како се тада и порезна система прошири, стане и више новаца утицати у државну благајницу.

Да се у Срба толико одушевљење побудило и да су били спремни да савладају све тешкоће, допринело је много и то, што су у тврђавама остале турске посаде, које су Србе претњама изазивале. Но и идеја независности народности, коју је француска прокламовала, и општи положај у Јевропи, снажно је утицао на Србију. Срби гледаху Турке као туђинце, којима не приличи да на српском земљишту држе тврђаве у својим рукама; у погледу народне обране служила је Немачка за углед, јер су се тамо пре неколико десетина година, баш у војнама против француске, образовале народне чете за обрану самосталности и слободе. Мало по мало и Србија изгледаше, као да се све за рат спрема.

Године 1866 имала је Србија стајаће војске свију врста око 3400 момака: стајаћа војска понајвише је обучавала народну војску, у којој је било 5000 кољаника, за које се узимаху најбољнији људи и трговци, и који су се сами старали за своје коње и своје оружјање. Иначе је прва класа народне војске имала 17 бригада пешака (у сваком округу по 1 бригаду), у којима је било од прилике 50.000 војника, готово самих сељака. Топничтво је износило 18 пољских батерија и 7 брдских батерија; тобичије беху чиновници и изображенији грађански становници. Први позив (1-ва класа) је био увек оружан.

Кад се овако сиремало за будућност, није се заборавило и на стара јунаштва у борбама за ослобођење, него се стану раздавати споменице старим живим јунацима, па и самим потоцима умрлих јунака.

Последња народна скупштина изјавила је изречно кнезу Михаилу, да Србија све донде не може истински и озбиљно напредовати, докле јој прете топови турски са тврђава србијских. И сам кнез Михаило увек би говорио, да и његово срце највећма жели, да учини томе крај.

После свега овога дошло је већ докле, да се је почело озбиљно на томе радити, како ће се тврђаве задобити. Двојак природе беху договори и предузеци, који водеше тој цели. Србија се могла удружити с осталим народима на Балкану, који беху готови да се подигну на Турке, те да их заједнички нападу. Илија Гарашанин договарао се је 1861. г. у Цариграду с једним грчким пуномоћником, при чему их је руководила та идеја, да адружени Словени и Грци, без туђег улећења, оборе турско надмоћство над собом. Грчка добивши Јонска острва, бехе појачана, и баци своје погледе на Македонију и Ипир. Србија је пак држала, да оваква каква је тада била, могла се задобити Босну и Херцеговину.

Вредно је овде напоменути, да се је тада узео велики обзир и на одношај Мухамедоваца. Босански бегови понуђу-

своје изасланике у Београд, који обећају да ће у томе рату остати неутрални (не ће се против Срба дизати), ако им се подјемчи да могу своју веру слободно исповедати и да могу задржати своје земље без повреда. У погледу Албаније и једнога дела Македоније докonalо се, да народ гласањем одлучи: хоће ли се Србији или Грчкој придружити, а докде да траје обласна самосталност и посебна управа. Ми не можемо овде исправно доказати, докле је с тим преговорима дошло; тешко да је остало само на томе, па ипак се није ништа уговором утврдило.

Кнез Михаило је мислио да ће пре постићи своју цел, ако преговара с јевропским силама. Но као на конференцији 1862 г., беше и сада Енглеска за то, да српске тврђиње остану у турским рукама. Али мало по мало стану енглески државници нагињати српским жељама и интересима. Поговорало се је, да је томе много допринела кнегиња Јулија, кад је једном сама без свога мужа, путовала на запад, где је врло повољан утисак учинила, и неколико популарних људи сасма за се придобила. — Више обзира заслужује други глас о разговору Јов. Мариновића с лордом Кларендоном у Лондону, који се је овако изјаснио: „Енглеска не би имала ништа против тога, ако би се тврђиње уступиле Србији, само нека порта пристаје на то, но Енглеска не може покренути ове ствари.“ Из овога се, ако је истина, види, да се енглески највиши кругови међу умереним конзервативцима нису више париског уговора строго придржавали.

Но кад се хоће да постигне таква велика цел, морају настати још и особите прилике. Што се чисто не би могло веровати, али је јамачно тако, да је у корист Србије био од пресудног значаја: рат који је баш тада настао између Аустрије и Пруске. Јер после несрећног свршетка рата, Аустрија не могаше више одлучно потпомагати Турске, као што је пре кратког времена утицала на Црну гору а у прилог Турској. По Турску настуни још и та голема опасност, што се на Кандији с пролећа 1866 палегу немири, који се после извргоше у јаван устанак, по што порта не хтеде задовољити захтевања, која су јој стављена.

Грчка се удвојеном ревности заузео за устанике, надајући се да ће задобити Кандију. Изгледало је тако, као да ће цео Балкан букунути, што је непријатно утицало на оне јевропске силе, које учествују у источним делима и догађајима, те да се догађаји не би у недоглед развили, мишљаху да ће их саме тиме предупредити, ако Србију задовоље испунивши јој она захтевања, која јој на последњој конференцији не беху одобрена. Обе силе, које су и на конференцији биле заузете за Србију, Русија и Француска, предложише и сада да се питање о тврђавама реши у корист Србије. Руски кабинет с наглиском парече, да Турска иде својој пропасти на суспрег, ако не би Србије умирила. Енглески посланик одговори на то, да се Турска не може ослонити на кнеза Михаила, као што се види из његових преговора с Грчком; он даље мишљаше, да би утицај рускога цара био довољан, да се Србија уздржи од свакога новог покрета. Руски министар нити признаде нити порече тих преговора, него само толико каза, да он о томе ништа не зна. Још рече и ово: „утицај царев јамачно не ће уздржати Срба, ако Турци не поступе тако, као што положај и стање ствари захтевају“.

Француска је питање о предаји тврђиња још енергичније покренула. Француски кабинет обрати се Аустрији и Енглеској, као онима силама које су на конференцијама највећма Турску потпомагале. Да је Аустрија остала на пређашњем свом становишту, не би ни Енглеска, уз пркос свему што се је међу тим догодило, свога првашињег мишљена мењала. Но међу тим је била битка код Садове. У Аустрији су се променила министарства а с њима и политика. Бајет, који је баш у тој промени наименован за министра спољашњих послова у Бечу, одговори на француско питање ово: „Аустрија која је ратом занурена и која потребује мира, не може у овом тренутку желети, да се источно питање радикално реши нити да се турско царство поништи.“ Он сматраше да је пробитачније Београд уступити Србији, него пречењем тога дати повода да цео Балкан узавре. Бајет нагласи тада, да Београд као тврђиња врло мало вреди, тако да Турска не ће много изгубити, ако попусти Србији, нарочито тада, ако би кнез Михаило пружио довољно гаранције, да ће одеселе остати веран порти. Слободно се сме ово претпоставити, и ако Бајет није тога разлога изречно навео, да народни покрети и устаници на Балкану не би могли проћи а да не утичу на Србе у Угарској и Хрватској, у след чега би Аустрија и на тој страни достала нове невоље. Било како му

драго, тек овом изјавом Бајетовом наговештено је, да Аустрија одступа од досадање политике своје. И то постаде пресудна реч у овој ствари у онште за све јевропске силе. Енглеска се придружи француском начелу, према ком је за даљи онстанак турскога царства најбитнији услов, ако својима хришћанским поданицима допусти слободније уступке. Овако је, као што знамо, и Русија мислила.

Да се пак ради решења овога питања сазива конференција, изгледало је изишито а и туђаво. И кнезу Михаилу се саветовало да је не захтева, јер за њега је најпробитачније, да сам утиче на порту и код ње поради. Ово је гледиште и у самој Србији завладало. Српски

Велика градска врата, која воде из Задра на сухо.

пуномоћник у Цариграду Јов. Ристић преговараше тада с министрима у Цариграду, како ће се турске посаде коначно повући са Малог Зворника и Старе Ршаве, због чега се је кнез Михаило и у скупиштини јадао. Ристић не назадећи сада великих тешкоћа, предложи српској влади, да у правој форми захтева: е се све тврђиње у Србији, које је конференција оставила Турској, уступе Србији. Нагађа се, да српски државници нису били сложни и споразумни у овом питању. Гарашанин који је ишао за тим да се на Балкану уделотвори конференција свију народа, бојао се је да му ова замисао не остане на празно. Други опет мишљаху, да ипак ваља пробати, јер не ће ништа шкодити ако се порта не одазове повољно српскоме захтеву, по што би баш она дала тиме основана повода да се отпочне непосредна акција (рат). Но кнез Михаило је узео ову ствар врло озбиљно, и одлучно се за мишљење Ристићево. У писму на великог везира поднесе он добрим разлозима поткрепљен захтев српски. Најпретежнији разлог беше тај, што је навео, да рђав утисак који је произвело бомбардовање престонице 1862., још не беше изглађен; и да се нова непријатељства не могу ни чим предупредити, до ле тим, ако се тврђиње у Србији где су турске посаде, или поруше или Србима предаду. „Да нисам“, тако рече кнез, „потпуно уверен, да су те тврђиње, које ни у колико не служе нити-

с Еолове харфе:

„Сине божјег света, сине рајских снова,
миљениче вила и моћних духова,
изабрати смеш тек од нас једну само,
бирај!..“

Па кад морам веће да вам кидам свезу,
а ја љубав хоћу — о, ти моћна сени!..
љубави!.. Ја за тобом жудим

Целом својом моћу — ходи, ходи к мени!!..
Ти водиља звезда кроз живот ми буди,
твојим дахом само нећ ми дишу груди!“
Тад две друге сени „вера“, „нада“, зборе
— Анђеоски звуци мицеш да се оре —
„Ти љубав хоћеш, избор није леш,
Ал' где ј' на свету љубав само још?!
Ко љубав има, мора добит' тад

и њене сестре обе: веру, над!..“

— — — — —
У то и сунашце кроз лиснато грање
привири лагачко — зар на шапутање!
И љубну у чело песника занета,
Зар му рећи хтело — другог, другог света!..

Јован Радивојевић Вачић.

Листак.

Орлу крила расла — и расту.

(Легенда народна.)

Празан часак када ми се даје
Иза дана мучног пословања,
Махом душа заборавља ваје
А дух онет к *пјесмици причања*.
П. Прерадовић.

Дајте ми часак мира и за часак слободе златне...
часак мира у борби живота ми тешка и за часак слободе
— и онет вељу — сапутаном духу кором хлеба горка!

Загледах се ено у старинску ону *заставу српску* — како
се дивно у вис лепрша!

На застави тој бели двоглави орао раширио крила широко
— *од истока до запада*:

једном главом осврну се жељан на Цариград грди, другом
главом и погледом домиче силан чак ено до сињег мора
јадранског!

Стегоноша, вита стаса, висока узраста, поносит, храбар за-
ставом вије.

Под заставу дао се јунак до јунака, бољи од бољег —
мислиш, све јата сурих орлова и јата сивих соколова;

челенке им одсјајују сунцу ко ноћу звезде небом, а оружје
бојно у руку им светлуца, ка-но ти муње из облака, испод сунца!

Сред војске је јунак над јунаци; сву је војску главом над-
машно, мрка лика, смиона погледа —

и залепршаше крили орли сури, закликташе у глас соколи
сиви; загрми поклч, да се земља затресе:

— Казуј, цар, на коју ћеш страну?..

Немањки Силни — златни слови име *Душан* му пишу
књиге наше цароставне — сабљом и десницом показа им пут
сунцу на исток.

Орлу силном крила порасла, залета оран небу под облаке
по великој широм царевини својој; за њим пристала јата орља
и сокоља... да освоје златну јабуку цара Костадина и крет
часни сачувају на Софији-цркви, да не падне у поноре ме-
кушне Грчади сред Византије труле.

Ох, лена је зора у свануће, лепше је сунце на уранку —
ал' тек о подне величанствено блиста и казује свету моћ и
славу своју;

јест, диван је орао на свом гнезду рођеном; дивнији кад
му крила порасту — најдивнији је, кад стане ширити крила
широко видиком и светом, на се вине небу под облаке —

та, диван је народ за младости, кад се прибира и збија
у целину; дивнији, кад стане на снагу — *горастас* је, кад
пође на дела велика!

Машто дивна, машто невидовна, часки ми овог мира и
слободе — јеси-ли занета некад у ваплоти била;

је-л' се доиста лепршала тако та *застава српска* и ширно
крила тако широко — тај бели двоглави орао;

је-л' народ српски ванштину толи *велики и силан* био — је-л'
народ српски *срећан* био?

Слени гуслар уз гусле казује *да јесће!* Књиге нам царо-
ставне повлађују гуслима јаворовим, и оне веле — *јесће!*

* * *

За срећом несрећа узастопце иде.

Што су оно наједаред сури орли земљи попадали; што
нујно тугују соколи сиви, крила опуштених; што заставу ону
старинску стегоноша земљи обори — и бели двоглави орао
ником пониче?

Под шатором царским на одру мртвачком *смирник* лежи...
сред јата орљих и сокољих издаћу *Немањки Силни!*

Вапај и тужијава на све стране царевине српске све се
разлеже, ка-но талас за таласом на дебелу мору, кад се олуј
дигне изненада и гром за громом ударати стане из натупшеног
неба са свих страна.

Лена славо српска — замало бијаде!

И срећа остави народ српски: и ломљава за ломљавом
рушити стаде силу и снагу, величину и напредак царевине
српске — од истока до запада...

авај, са црне неслоге властеле опаке, са раздора и отмице
великаша клетих око круне и жезла Немањки Силног!

На убаву на пољу Косову господа се отимљу о царство —
злаћани се ножи хоће да пободу;

слуге Немањки Силног — сваки потегло десницом грешном
за *платиш немањкиски* и за *калпак и челенку* нејаког Уроша...
гине Урош, гине и Вукашин!

И „Бог попусти Агарјане луте“ — тако гласе књиге од
светиње — да поломе крила орља, да обломе окриље сокоље...
да крај буде раздору великаша, и господа да постану робље!

Сред магле оне пред оркан-олујем са истока... сину за
часак сунце српске славе и државе — сину, да с неба српског
падне и утоне у крв на Косову тужном: да се угаси и сарани
у грдној оној гробини косовској, сред миријада костију ју-
начких без покоја и освете за толико векова потоњих...

Ох, тешка жртво са неслоге српске, са потворе хуле за
вечером кнежевом!

Јесте-ли гледали кад орла у вериге сапутана; јесте-ли гле-
дали где сокола обломљених крила?

То је потоња слика и прилика сурих орла и сокола нема-
њкиских — *поробљеног* кукавног народа српског — од истока до
запада, широм погажене, раздробљене царевине Немањки Силног!

* * *

Ал', где ј' несреће — ту и среће има.

Кажу сказанија стара, како оно *финик-шица* ускршава из
жара и пепела свог — из крви и гробова слобода златна.

Пропадзају силе и власти, нестаје госпоштине и славе —
ал' поробљен народ, *који је за живиш*, кад тад главу дигне
и устане;

иза ропства и страдања слобода се народу враћа и стара
му срећа, као оно давак бели иза дуге, црне ноћи.

Одлетео са Косова бели двоглави орао далеко, далеко...
тамо у стење пусто и гороста-сврлети, пут запада, на домак
мору сињем:

да оживе литице суре и супрот стану силесија, некрсти турској!

Врх тимора орб ново гнездо свио, орлиће-тиће и соколе сиве из гнезда извео — *задахнуо их духом обилићским, заветовао их аманетом косовским.*

И орли и соколи свуд око Ловћена светише погибију косовску толико векова;

у срцима јуначким сачуваше помен величине и силе немањске, као жар живи, огањ запретан у пухору!

И плаћу пушка сред Тополе... и разви се застава на Такову — осоколише се наново сив-соколи сапутани, поломише вериге столетне...

и зазори народу српском слобода златна, и засија народу српском светиња часног крста светосавског!

Еј, ал' се јоште не сјатише у *једно* јато орли ловћенски и соколи тополски и соколи руднички —

неопојано горостас-гробље косовско јоште није прекаћено нит' вином и уљем преливено... Косово тужно још не *покајано*!

Два бела орла на *двема* зановљеним заставама од оне *једне* старинске Немањића Силног — свак на свом гнезду крила шири: у загрљај братимски још никако један другом да полете...

јест, полетеше часком... али опет назад устукнуше свак својем гнезду!

Бавоље семе косовско још једнака раздорно клија и убија срећу и напредак народа српског:

једном орлу, у добри-час, *крила расту*... другом овамо... онамо...

Авај, тешко брату без брата рођена!

Ал' добар је Бог; сила помаже чврсто уздање у потоње лешне дане српске!

Онамо онамо на брда она... онамо орлу *крила порасла* — и *расту*!

И отуд Српству добра бити хоће!

И биће, ако Бог да и лепа срећа српска, старинска!

Не дајмо се!

У Новом Саду, на Видов-дан 1887.

Александар Сандић.

Са чега је Задар знатан.

(Види слику на стр. 8).

Кад је путник, путујући лађом од Ријеке, оставио за собом острво Паг, те винуо поглед низ морску пучину на којој се сада налази, да разгледа колико има још путовати до сухога краја, прво место што снази према себи у даљини, које с поља изгледа као каква тврђава, то је *Задар*, далматински главни град. *Задар* (итал. *Zara*) лежи на полуострву, које кваче два подужа (морска) рукава, један шири с десна, преко кога плови лађа даље за Далмацију, други много ужи с лева, где обично лађе сврћу. На левој страни преко узког канала беле се неколико кућа, међу којима се чита на једној натпис: „*molino a vapore* — *парни млин*“; а с десна преко ширег канала назире око опет куће, сад овде сад тамо, између којих се подиже охолу к небу под облаке прквене кула (торњ). То су оближња задарска острва, заоденута маслиновим грањем.

Задарска лука није тако жива као 'но Третанска или Ријечка; али се ипак не може казати, да ту нема баш никакво живота. О доласку ватрењаче (парнога брода) обично долази на обалу сила народа, да види ко је стигао, или ако се нада сроднику, пријатељу или познанику да га дочека и поздрави. При том је ту опазити и неку трговину, свакојако малу. Крај великих лађа, које су стигле из даљих трговачких средишта, беле се разапета једра већих и мањих бродова. На једнима су дрва испод Велебита, на другима се из Пага, на неким отесани камен

за зидање и украс нових грађевина, или други ситнији предмети, понајвише са задарских острва за продају на градском тржишту, као: риба, зелен, урањени јањак, сирац, масло и др. Али то још не подиже благостања народног.

Кад ступиш кроз велика врата у град, осетиш одмах неку промену у својим осећајима, управо задовољство, а то тим пре, ако си на путу од Ријеке свртао на хрватско-сењска острва, на којима нема ништа што би оку годило и дух свеж држало. Што у Задру најпре упане у очи, то је чистота која влада по улицама и трговима. Помоћени путеви, високе куће на 3—4 спрата за zgodним алтанима (доксатима) на којима се зелени цвеће неговано руком какве моме-лепотнице, неке опет знатне с каква натписа из старине или што су урешене различним пилорескама, заодевене продавнице сваковрсном робом (еспаном); то све лепо утиче на око. Задар се најбоље види у перспективи с брежуљка у градском врту (перивоју *giardino pubblico*). Отале најбоље схвати око његов положај. Ту се увери да је с трију страна квашен морем. С истог брежуљка, одевена травом зелеником и лиснатим грањем високих стабала, обухвата поглед и добар део задарске околине: с једне стране Велебит, који изгледа одакле као неки седи див, величанствен и импозантан, на чијим хумцима и врховима станује српска велебитска вила, тај народни геније, што му песму задахнује жаром родољубља; с друге стране блиста се морска површина, која тамо преко сиже до задарских острва, савијених као гнездо на подножју голих и високих брегова. Ту на једном врху запне поглед за неке развалине. То је била негда стратегијска тврђава (*forte s. Michiele*) за доба владања млетачке републике у Далмацији, међу чијим рушевинама данас трава ниче и густери се легу.

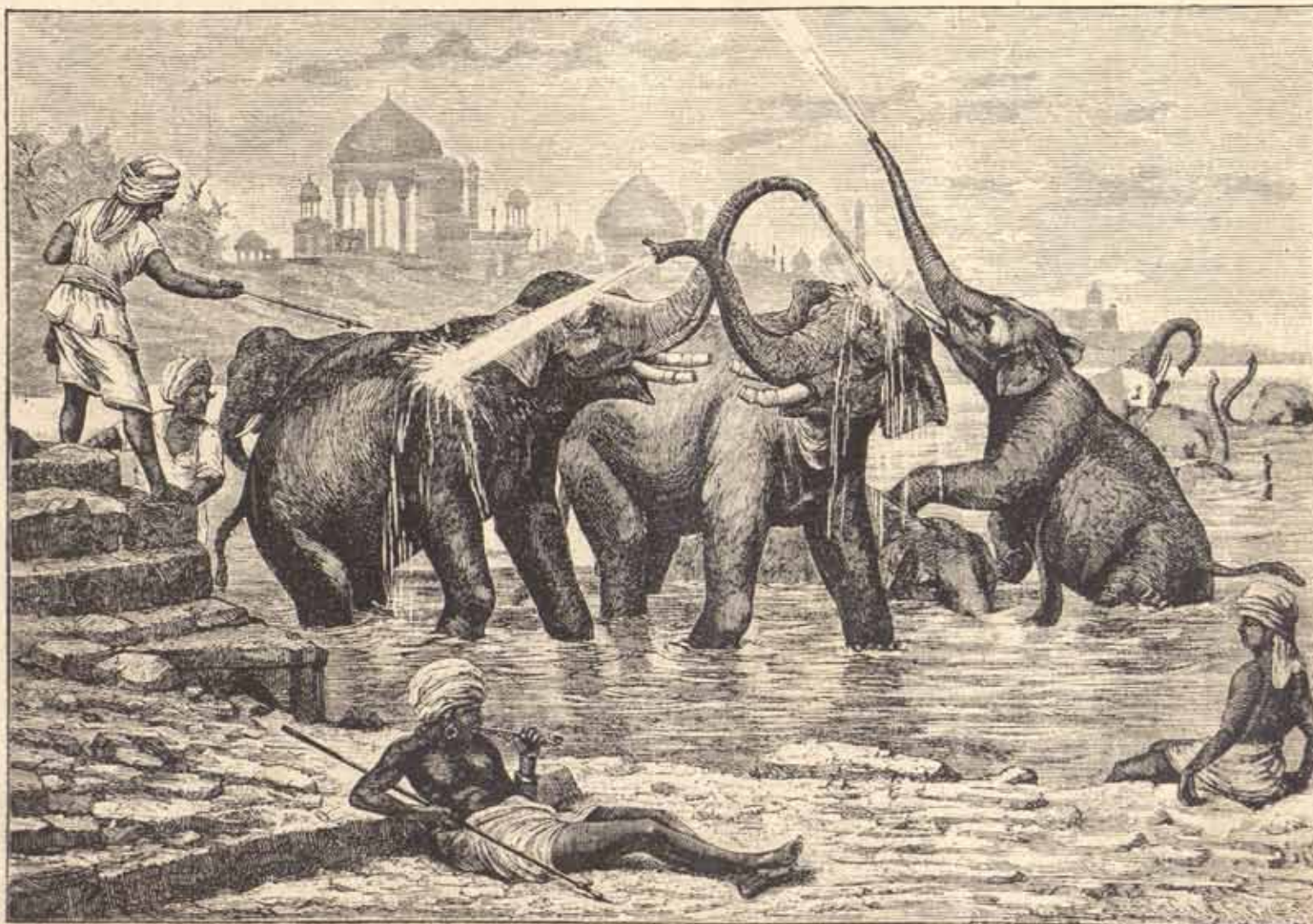
Год. 1868 Задар је престао бити тврђиња. Од тога доба почели су орити широке зидове што га нашу. Али дело није још крају приведено. Још читаве три четвртине града стари бедем опасује. Тамо где су зидови срушени, имуњнији грађани подижу лепе палате. Та страна града изгледа веома лепо, особито ако је посматраш с ватрењаче, путујући за јужну Далмацију. Са зидовима остала су и стара врата, врло интересна са своје грађе: *Porta Marina*, на северној обали спрам Велебита, у која су узидани римски фрагменти; *Porta di terra ferma*, која воде у кршину Буковину; *Porta di San Grizogono*, такођер на северној обали града, у којима се гледају ступови коринтекога стила испреплетеног нешто с атичким, и др.

Најлепша су она вел. врата, чију слику овде доносимо. То је дело архитекта *Sammichieli*, чије је име познато у Далмацији с његових грађевина. Над средњим је вратима слика *Св. Јеронима*, протектора целе Далмације, а по више ње охоти лав св. Марка с раширеним крилима, као доказ негдашњег млетачког господства, а са стране над побочним вратима читају се латински натписи на каменним плакатима. Од поменутих врата воде и к њима доводе главне улице, од којих важније спомињемо *широку улицу (calle larga)*, *главно шеталиште, calle del Duomo*, за тим *calle di marina* и *св. Марује*. У унутрашњости града главније улице доводе на многе тргове. Најлепши је тако звани *господски трг (piazza dei signori)*, где о празницима свира музика, и развеселава грађанство, које од свуда згрне том приликом на трг: чиновници и официри, госпође и госпођице, жели да се наживају музичке свирке. Овај је трг заоквирен *градском локом Sammichieli-ја*, у којој је смештена прилично богата књижица, аркадама и зградом главне војничке страже с високом кулом, на којој набијају часови. Такођер је пријатан и нешто пространји тако звани *зелени трг (piazza dell' erbe)* са својим старинским ступом и станом римског архијепскопа. Још можемо споменути *св. Симеуна*, где један ступ у коринтеком стилу подсећа на римску старину. Ту је одмах *Намесништво* и *намесничков стан*, велика и пространа зграда из времена млетачке репуб-

лике. Недалеко отале подиже се једна кула у облику пентагона, веома солидне грађе, коју италијански зову *Vovo d'Antona*. Овде су оцени данашњих православних Срба далматинских проводили у тамници дане, што не хтедохе издати вере прадедовске у оно доба, кад је злогласни епископ Краљевић хтео увести међу православне у Далмацији мреку унију, следећи мигу и напутку тадашње аустријске владе. Код те куле, те тужне успомене за потомке тих узоритих предака, налазе се *пеш сиуденаца (i cinque rozzi)*, у чијој грдној дубини подземно кључање воде у ушн донире.

У Задру има приличан број интересантних цркава, али их ми не мислимо описивати. То је више посао човека стручњака у привеној архитектури. Најстарија је *црква св. Донаша*. Она потиче из IX. века, сазидава је у облику округа, с трима апсидима и читавом галеријом колона. Мисли се да почива цела зграда на темељу храма у част Јуноне Августе, што је

верни беху већином Словени и Грци, у војничкој служби млетачке републике. Али по што је било међу њима и римских католика, то је одређено било, да римски свештеник служи један пут на месец мису у побочној капели, данас *св. Сиридуна*. Крај цркве је српска правосл. девојачка школа, основана добротворним прилозима родољубивих Срба. Али онака успеха, какав би родољубље желело од школе имати, не може се за данас постићи. То смета честа промена учитељства. Учителице су обично довршиле науку у Гор. Карловачкој учитељској школи, те као такима далматинска врховна школска власт, следећи законским одредбама, ставља у немогућност вршење учитељског звања у школи. С тога морају одлазити, и тако школа у напретку страда. Мало подаље од цркве св. Илије постоји *српско правосл. семенитиште са богословијом*. Питомци су обавезани државним законом претходно свршити све гимназијске науке, Далматинци у задарској државној гимназији и

Слоновска бања индијских кнезова код Агре.

свакојачко могућно. Кад је Задар (лат. *Jadera*) постао римском колонијом за царевања Августова, тај је храм подигнут у почасти жене му Ливије..... Можемо споменути и *цркву св. Симеуна* спрема намесништва, у којој се чувају мошти овог светитеља у сребрном љивоту (саркофагу), дару угарске краљице Јелисавете, жене Лауша Великог, као што натпис гласи. Заслужује пажњу и *црква св. Софије*; велика базилика с трима наватама, с пространим апсидом и подземном коштурницом (криптом). Према привеној фасади романо-готског стила стоји римски католички богословски завод, велика зграда у облику квадрата, а с леве руке од фасаде завод Змајевићев, *језуитска (Исусовацка) гимназија*. Мало је по даље срп. правосл. *црква св. Илије* с владичиним двором и консисторијом. Ту је близу и *српска читаоница*. Цркву св. Илије, која уједно служи и за епископску катедралу, кунила је г. 1548 срп. правосл. општина у латинског клира. И то је прва и до данас једина православна богомоља у далматинском главном граду. Тадашњи

данас на италијанском језику, а Бокељи у којој, откуда за тим долазе у Задар да уче богословију.

Ако Задар учини на странца утисак са свим италијанског града, то је с тога што у њему влада италијански архитектонски моменат, а нарочито што већи део становништва сачињава чиновништво, које мал' да не искључиво италијански говори, особито пак женскиње. У Задру су сви главни уреди целе покрајине, као и они задарског окружја. Ту је још једина ослонац италијанској странци у борби против друге странке, данас свемоћне хрватске, која руководећи се политичким фанатизмом не штеди ни рођене браће Срба далматинских, поричући њихово име и српску индивидуалност на далматинском приморју. Да заштити своје народне и политичке интересе од небратских нападаја, српска странка покренула је пре више година свој орган „*Српски лист*“, који на част српском имену и данас налази у Задру, под уредништвом г. Саве Вјелановића. И привени интереси нашли су свога заштитника и подстрекача

у богослов. листу „Истина“, који пре једну—две године покренуше професори задарске богословије, благословом обојице далматинских епископа, г. г. Стефана Кнежевића и Герасима Петрановића.

Кад бисмо запитали: откуда италијанштине у Задру, а у градовима још и данас на целој далматинској обали? морамо се сетити дугог господства Млечана у Далмацији, које датира од пада Задра (1202 г.) за време четврте крсташке војне. Млечани заузевши Далмацију донесоме са собом италијанску културу и језик, који се укоренио поглавито у приморским градовима. Тим је био угушен сваки развитак народне свести код далматинских становника, чему је још више допринело сиромашно стање земље, које је управа млечачка радо гледала, нита више она је ишла за тим да својом политиком властита интереса доведе Далматинце до просјачког штапа, како би њима лакше владала. Ко се противио, чекала га је казна у тамници дужда млечачкога, коју онако страшно описује митроносни песник у Горском Вијенцу. И то тако јадно стање трајало је вековима, до пред свршетак прошлога века. Наполеон I. сломи силу и моћ млечачкога лава, и тим ослободи Далмацију од тешког јарма. Гласом мира у Кампоформију (17. нов. 1797 г.) пређе Далмација у аустријске руке, а миром у Пожуну (1805 г.) промени опет господара. Сад постаде Далмација француска губернија са седиштем у Дубровнику, откуда је њоме управљао франц. генерал *Мармонш*, чија управа и данас живи у народној успоми. Особито прав. Срби далматински морају се с благословом сећати франц. владе. Наполеон је својим указом од 19. септембра 1808 г. установио *прву правосл. епархију* за целу Далмацију са седиштем у Шибенику, и првим епископом бејаше онај алогласни Краљевић, кога горе спомену смо. Дотле правосл. Срби бејашу без свога прквеног поглавице, остављени милости и немилости латинског свештенства, коме је млечачка република повлађивала. У след мира у Бечу (1814 г.) дође опет Далмација под Аустрију. У колико је и како аустријска влада за ово доба своје управе помогла и унапредила умни и материјални напредак ове сиромашне земље, на то одговара повремена журналистика у покрајини. Јесу ли све странке задовољне, како стоји с правосл. Србима, најбоље ће проценити какав политичар, јер овоме листу није задатак, да расправља то питање.

Млада Русиња из Галича у Русији.

(Види слику на стр. 9.)

Као што је многим познато, Руси се деле на Великорусе, Малорусе (Рушњаке) и Белорусе. Великоруси станују већином у средини Русије, а има их по свима осталим крајевима пространог царства. Великоруси су у опште узевши снажни и добро саграђени, лепа стаса и раста, а међу сеоским становништвом има таквих људи, у којих глава заступа племенитога облика, и младих девојака и жена од заносне лепоте, што доказује и наша слика на стр. 9. Иста слика представља нам младу девојку из градића (варошице) Галича у великоруској губернији Костром. Цела ова губернија, која обухвата 12 округа, одликује се од осталих тиме, што су њени становници задржали старе обичаје и стару ношњу (одело): међу тим нигде се на то не пази тако строго, као баш у градићу Галичу, главном месту округа који се исто тако зове, а лежи и поред језера истога имена. Девојке и жене из Галича чувене су почитавој Русији како са особите лепоте им, тако и са старог кроја одела им, које оне разноврсним наметом богато уресе и украсе, и што се у породицама једнога израштаја на други преноси. Највише пада у очи изворни (оригинални) накит на глави, тако звани *кокошник*, што је нека прста украса женске косе од драгоцене грађе, начичкане ројтама (ресам) или, као на нашој слици, код имућнијих и бисером, и онда одатле више низови драгоцене бисера, те куцају цуру по челу и по образима. Овај је кокош-

ник на ново уведен и по другим градовима, где га носе дојиље (дојкиње) са села, а и у самом царском двору чини битни саставни део народне ношње. И у ушима носе имућнице девојке у Галичу бисерне обоце (мишјуше) и многоредне бисерне низове око врата.

О слону и о сурли му.

(Види слику на стр. 13.)

Слон је од свију животиња, које на земљи живе, највећи: он је н. пр. толики, као кад би метнуо два велика коња једно на друго. Висок може бити девет аршина или 10—15 стопа, дугачак пак седам аршина или 8—10 стопа, а тежак готово 30 метарских центна. Коњ може испод слона проћи а леђима да му и не додирне трбуха. Ноге су му као четири ступа. Кожа му је с палца дебела и готово непробојна; по боји је мрко-црно и још набрана. Очи су му врло мале, на ипак показују доста бистрине, а уши врло велике, широке и отомболене. У горњој вилицы израсту му два врло велика и као рука дебела зуба, који су често шест стопа дугачки и скоро седамдесет ока тешки; од њих се добија позната слонова кост (*филиш*).

Место њушке слон има *сурлу*, која је врло јака и три аршина или читав хват дугачка; сурла му је врло покретљива, јер је може по вољи пружати и увлачити, продуживати и скраћивати. Сурла је за слона од особите важности, јер он не само да њоме мирише и ваздух у себе увлачи, него је употребљава, као ми руке, и на друго којешта; њоме слон хвата, узима потребну храну и меће у уста, сиса воду и прска у чељусти, њоме може осредње дрво ишчупати и највећу животињу оборити; кога звизне, тај се више не подиже. Сурлом може слон извршити и различне мајсторије; на крају сурле има витку куку, налик на свиралу, којом може подићи са земље најситнији новац, узабрати цвет и род, а и ствари из шпага извадити, зашупач из стакленице извући, врло заплетен и замршен чвор раздрешити, зделу окретати и т. д.

И ако је слон врло велик и јак, ипак је од природе врло благ, кротак и паметан (?), па се с мало труда даје препити и у след своје поучљивости лако обучити, те је после од велике користи. Ништа се поуздано не може казати, како се слонови коте; у ројству (у затвору) се не коте, но опет им сваке године надлази неко беснило. Слон живи само у врућим крајевима Азије и Африке, и то близу река, језера, потока и бара. Слон једе траву, лишће с дрвета, жито, а особито пиринач (риж), урме, хлеб, воће и духан; да би се могао заситити и глад утишати, пождере око 45 ока сена и до 22 ока друге хране. Слон радо мирише цвеће и слуша свирку; при том, као и човек, воли јака пића. Кад ожедни, пије на један мах по 20 ока воде. Данас употребљавају неки народи а особито Индијанци слона за јахање (јашу на њему), за ношење терета и за лов. У старо време водили су слонове у рат, те су на њима подизали дрвене куле, у које је могло по 20—30 војника стати; но од како су пронађене пушке и топови, не могу се више слонове у рат водити.

Како се слон може ражљутити.

Жалостан догађај.

Један богатун имао је слона, који се једном тако страшно ражљути, да прекине верику којом беше привезан. Кад то чује његов чувар, коме се слон дотле увек покораво, брзо истрчи пред њега да га заустави; но ражљут слон у неизмерно беснилу свом звизне чувара, тако да овај на место остане мртав, а он почне бегати. Жена чуварева, из очајања за убијеним и изгубљеним мужем, истрчи с најстаријим сином својим, и баца га пред бесног слона, те рече: „Кад си убио оца, па част ти и дете!“ Слон се као укочен заустави, милосрдно подигне дете сурлом на себе, и мирно отиде у своју стају (стојницу). После га нико други није смео ни хранити ни водити, до само тај чуварев син.

Како се слоновии купају.

Многи кнезови и великани у Источној Индији држе слоновии из уживања, употребљавају их у лову, при свечаним приликама и т. д., а смештају их заједнички у великом дворишту, у ком су направљене нарочите стаје. Како пак слоновии, као и све друге животиње с дебелом кожом, врло воле воду и нарочито у врућим крајевима не могу бити без хладног купала, морају их њихови чувари редовно терати на велике реке, језера и баре да се у њима купају. Веома је занимљиво гледати, кад се слоновии у друштву купају, јер су ти динови животињски у води несташни као деца, што се лепо види на нашој слици на стр. 13, која представља како се слоновии купају у бањи код Агре, једног од најважнијих градова у Источној Индији на десној обали Цамне. Оне се прскају својим сурлама, преврћу се, гурају један другог, ваљају се на леђима, те пена шикља у вис, и тако се свакојако пријатно и угодно шале и забављају.

Како слоновии у Нубији лове.

Хомрани, чувено арапско племе у Нубији (у Африци), убијају као прави Нимроди (охоло и силевијски) све дивље животиње од антилопе до слона, и то ни којим другим оружјем, до мачем. Хомрани се наоружају мачевима и штитовима од коже воденог коња; они се врло поносе кад имају добар мач. Уставе ли се на путу, одмах отиђу под које дрво и извуку мач, те му обе сеченице пробају секући њима неколико длака. По што се увере да је мач као бријачина оштар, туре га у корице. Овим мачем могао би замашан ударац лако, као мркву, пресећи и човека између груди и кукова. Хомрани нису врло снажни људи, него врло лаки и окретни; мачеви су врло тешки за њих, те по том се једино штитовима бране.

Ови ловци с мачевима називају се *агацирима*. Агацири, који не могу кунити коња, иду пешце и то увек само по двојица, да слона мачем убију. По њихову начину наплазе они своју жртву између десет и дванаест часова из јутра, јер тада слон спава или је пак са свим без бриге, па му се онда могу лако прикучити и приближити. Онази ли ловац да слон спава, он тихо допуже близу главе и једним замашним ударцем одсече му сурлу која лежи на земљи. На то се слон тргне и скочи на ноге а ловац у тој забуни утече. Слону стане допити крв, тако да за час (сат) у след силног губитка крви малакше и скана. — Пробуди ли се, на против, слон још док се ловац приближује, то овај не може сурле дограбити. У том случају довуче се ловац од остраг, те му страховитим ударцем пресеће жилу у задњој нози, од прилике за стопу изнад пете. Слон у след тога почне храмлати, те је онда лако пресећи му жилу и у другој нози. Како се овим ударцима пресеку артерије (била) или жиле одводнице, то живињчету отече толико крви, да мора наскоро мањкати.

Иду ли ловци на коња, не сме их бити више од четворице. Још пре зоре крену се лагано и обично јашу низ реку, док не нађу траг од једнога слона или од читавог друштва, које се поћас напало. По што их најпре пронађу, кад год чак и на четири миље, отпочиње лов. Пре свега гледају да одвоје од друштве онога слона, у кога су највећи зуби. Овај се сада устрији на своје непријатеље, који се разаспу и беже испред његова дивљег насртаја, док он не престане с гонидбом. Ловци га опет тискају и гоне, а он најпосле застане. Сад се један од њих приближује према глави слоновој, тако да слон сву пажњу обрати на ту страну. Из овога се изроди очајнички нападај, при коме ловац мора бити са свим миран и окретан; јер сада слон њега гони, а он мора удешавати да му коњ ходи према ходу слонову и да се разјарено живињче све више приближује, готово да домаћи реп коњски. Овако утркивање траје непрекидно. Међу тим два ловца јашу за слоном да их он не види, јер он управу сву пажњу на коња, кога већ што не дохвати сурлом. Сад један ловац сиђе

с коња, други му придржи узде, а он необично хитро и окретно допуже тик иза слона, коме ужасним ударцем мача пресеће задњу жилу, па одмах сврне с пута и опет поседне коња. Погоди ли му ударац, слон почне да храмље, чим први пут стане том ногом на земљу, и све више и више слаби. Сад се обрне и онај ловац, који је доселе испред слона јахао, приближи се на неколико стона испред сурле и почне га поново дражити, али сад слон врло тешко напада, те му агацири могу сада лако пресећи и другу жилу. Циновско живињче не може више ни маћи, него за кратко време скана у след губитка крви. Тако може један човек са два ударца мачем убити слона. Овај необичан начин ловљења скончан је с највећом опасношћу, јер ловци постају често жртвом своје одважности. **Б. III.**

Шетња по месецу.

(Види слику на стр. 17.)

Између земље и месеца само је једна једина пруга отворена, пут којим зрачни вали (тазаси) долазе од месеца до нас. Ако удесимо тако, да се тај пут завршује у нашем догледнику (телескопу), онда можемо тим путем доћи до нашег доброг суседа, месеца, те се с њим мало из ближе упознати.

Они, који су с месецом више пута из такве пристојне даљине у додир долазили, причају да им се тамо ни мало не допада. Они веле, да човек, и ако је био и живео и када на месецу, није се могао тамо дуго задржати. На месецу је велика невоља; тамо нема воде ама ни за лек. Месец, на ком се још и данас могу видети огромне чатрије, бистерне (резервоари), које негда беху мора и који се, као уз подсмех и данас тако називају, — тај месец је данас сух, исушен до последње капи; на њему нема бурних и непрегледних вел. мора (океана), мирних језера ни валовитих река, нема горских потока, који деру кроз провалије, па нема баш ни једног студенца; разуме се онда, да тамо нема ништа, што се помоћу воде прави, тако н. пр. нема ни вина, јер да се вино направи, треба не само нашим крчмарима, него и нашој опћој мајци природи воде. Лако се може појмити, да у таким приликама човек не би могао дуго на месецу издржати.

На месецу поред тога нема ни ваздуха, а без њега не може ни најодушевљенији члан друштва умерености живети. Стога ћемо се задовољити, да месец походимо само — очима, телесним и духовним, те да га тако из пристојне даљине од 50.000 миља посматрамо и испитујемо. А то можемо данашњим средствима с успехом чинити. Данас можемо на месецу јасно опазити предмете, који су такве величине, као наше повеће зграде на земљи, ако т. ј. такви предмети у опће тамо постоје. Тако н. пр. помоћу каквог доброг догледника (телескопа), који увећава 500 пута, изгледао би нам на месецу предмет од једно 7000 стопа тако велик и тако јасан, као што би нам изгледао предмет какав од једног милиметра у даљини од по метра. Но код месеца је још нешто, што предмете на месецу увећава десет до двадесет пута. Брегове и узвишења на месецу меримо ми по сенци, коју они при повољном осветљењу сунчеву бацају. Сенке су на месецу пак много тамније него код нас, где атмосфера утицај сунчаних зрака врло слаби. Па кад су сенке много тамније и приметније него на земљи, то још ако их посматрамо онда, кад сунце за дотичне делове месеца излази или залази, те кад су сенке највеће, моћи ћемо опазити на месецу и узвишења од само 50 стопа, јер сенка од тих 50 стопа може лако достићи 1000 стопа. А предмет од 1000 стопа на месецу, и ако не можемо мерити, ипак га можемо опазити, приметити.

И ако дакле не бисмо могли човека на месецу опазити, то бисмо његове рукотворе јасно видели, претпостављајући да и тамо као и овде човек увиђа, да је мален и незнатан, те подиже споменике, веће и трајније него што је он. Па ипак ми не видесмо на месецу ни трага од каквих пирамида, високих кућа, великих градова (вароши). Истина год. 1822 звездар

(астроном) Gruithuisen опазио је, да је око једног брега на месецу, који се зове „Schröter“, читава система као неких насипа, опкопа са свим симетријски поређан. То је све изгледало као какво јак утврђење. Па шта да мислимо о том? Да ли да мислимо, да су становници месечеви тако ратоборног и варварског духа, да нису ништа друго зидали ни дизали, доде само опкопе и утврђења? Или је можда зуб времена све лепше споменике до сад уништио, не могавши ипак овим дивским (колосалним) утврђењима наудити? Можда су она за то остала, да за сва времена жигушу крваве страсти народне! Свакојак је вредно било, ствар ову мало боље проучити, особито за господу стратега и дипломате, јер би земља и онако при каквој евентуалној борби с месецом морала подлећи, и ако је много већа од месеца или управо баш за то, што је много већа. На месецу је све много лакше, него на земљи; са истом снагом постигне се тамо много већи učinak, те би „артиљеријесте“ на месецу могли земљу врло лако бомбардовати, док би се наше кугле враћале натраг у наш табор, не могавши непријатељу никаква квара нанети. До скоро су и мислили људи на земљи, да је месец толико неутитив, да се баца камењем на земљу. Тек доцније су увидели, да су криво осудили месец, јер то камење су метеори, данас са свим разјашњена појава.

Но како и онако новине са свију страна уверавају, да ће бити мир, то и ми не ћемо више плашити својих читалаца. Доцнијим посматрањем видело се, да су они „опкопи“ обични венци брегова, а не рукотвори вештачки. Кад се послужимо јачим догледницима (телескопима), то нестане и оне симетрије, коју напред код ових брегова поменуемо. Па и иначе на месецу нема нигде трага од органске природе, која се увек познаје по симетрији. А симетрије на месецу нигде не опажамо. Свуда пак, где каква моћна природна сила ствара штогод из хаотичне материје, добија мртва материја правилан облик. Опћа привлачна сила, гравитација створила је сунца и планете; унутрашње снаге молекула стварају дивне кристале из ма како нечисте материје, и где још све те силе удружене стварају органска бића, не да се асиметрија ни замислити. Па и све, што органски створови стварају, носи на себи печат правилности. Погледајмо само наукову мрежу, пчелину кошницу, кућницу малог, али вредног мравца, свуда видимо правилност, симетрију. А и људи, штогод граде, све се одликује правилношћу, јер томе нас је природа научила. Правилност одговара не само нашем укусу, него и практичним захтевима. Смемо дакле поуздано тврдити, да разумом одарених створова има свуда, где год опазио правилне предмете, рукотворе њихове. На месецу од свега тога ни трага нема. Истина, опазићемо неку правилност, ако погледамо на оне брегове, који као бедеми опкољавају са свим у кругу повеће равнице. Промотримо ли пак боље поједине делове тих брегова, видећемо да на њима нема никакве правилности, те не личе ни најмање рукотворима ујних створова, него нас упућују на много моћније природне силе и појаве. Неки од тих брегова изгледају као наши вулкани. У околини јужног пола месечева има опет један крај, који је тако избушен, испресецан долинама, да га безазлени астрономи често испоређују с кожом швајцарског сира.

Па опет ни трага од живота. По пространим пољанама свуда мртвило и укоченост. Мора негдашња сад су сухе долине, по равницама и бреговима нигде цветља, нигде травчице. Све је мртво, ништа се не миче. Месец се налази у фази опадања, „декаденције“. Улога његова у васиони врло је споредна. Можемо рећи, да је он сад под наше земље у служби, а у дужност му спада, да нам ноћу светли. Па и ту дужност своју врши доста несавесно. Но има месец још једну дужност, коју врши савесније. Мора, која већу половину наше земље покривају и која не отичу, морала би се устајати, а из устајане воде морске развијали би се сваковрсни нездравни гасови и кужни мириси, који би све организме сатрли и погушили, да нема плиме и осеке; овако се пак плимом и осеком сваки дан

вода морска до највећих дубина измеша, те не може наступити стагнација. Плима и осека су било, пулс земљин, а срце земљино свагда јаче удара, кад угледа свога јединца сина, месец. Без те љубави, којом се земља и месец, мати и син привлаче, крв би у жилама земљиним брзо застала, живот би престао. Плима и осека су дакле дело месечево, резултат привлачне силе месечеве на земљу. Месец на све делове земљине површине делује подједнаком силом, само се то деловање на континентима (на копну) не опажа, јер су делови континента чврсто један с другим спојени. Течни пак делови земљине површине, мора, не могу да се одупру привлачној сили месечевој, него морају да попусте, те се дижу у правцу, у ком их месец привлачи.

Месец је прави син земљин, рођен још у праистара времена. Он је тело од истог меса, од исте крви, као и земља; и он је имао негда воде и ваздуха, као и земља. Како се камење месечево још и по свом хемијском саставу не разликује од камења земљиног, и како и тамо исти закони владају, то морамо узети, да је и на месецу било негда живих створова, органског света, који је данас са свим изумро. Као год што је овде на земљи малим створовима дат много краћи живот, тако је и у васиони мали месец много пре своје матере, земље престао живети.

Вратимо се још за часак бреговима месечевим. Брегови на месецу достигну врло велике висине. Има их високих као Монт Еверест у Хималајима, највиши брег на земљи. Како је месец мањи од земље, то су онда брегови његови сарамерно много виши. Они се или протежу као ланац, или опкољавају као бедеми доста правилне, округле долине. У сред те долине пидиже се често мањи изолован брежуљак у облику пласта. Врхови брегова су већином округли, а долине су као ждрела, кратери. Hevel је брегове месечеве крстио именима земаљских брегова, а Riccioli именима славних људи, особито астронома.

Слика наша представља најлепши и највеличанственији крај на месецу за време изласка сунчевог. А слику доносимо по Rutherford-овој фотографији месеца. Са свим горе с десне стране видимо кратер „Erathostenes“, а испод њега ланац брегова, Appeninus. Северни обронци су стрми, а највиши врхови достигну 2200—5600 m висине. — На десној, источној страни наше слике је „фаза“ т. ј. онај појас месечев, где се дели дан и ноћ. — У сред слике видимо велики венац брегова Archimedes. У сред њега су равнице на висини. Западно (лево) од њега су кратери Autolycus и Aristillus. Са свим доле с леве стране је јужни део „Кавказа“, чије западно подножје прелази у равницу, која се зове mare serenitatis. Равница, изнад које се пидижу кратери Autolycus и Aristillus, и Archimedes, зове се mare imbrium.

По некачком

Св. К.

Света гора или Атос, Атонска гора.

(Види слику на стр. 21).

Најзанатлији део Македоније јест *Халкидско полуострво*, које улази у Јејејско море са три уска полуострва: Касандром, Лонгом и Хагион-Оросом. Ово је полуострвце само пласнатом превлаком (зем. узвином) спојено с Халкидским полуострвом. На Халкидском полуострву налазе се ове планине: *Боршач* (1185 м.), *Холомонда* и *Хагион-Орос* са *Светом Атонском гором* (1935 м.) на јужном врху полуострва, које се по њојзи и назива.

Атон је као висока кула или чардак Јејејском мору, и фар или светило свима православним хришћанима на Балкану. Атон је обрастао игленастим дрвећем, и кад се путник преко дубоких ровова и брежуљака од дивљег рузмарина успује на високу путању, открије му се и отвори такмичући приказ, да га не може описати, него му красоту може само осећати. Та висока

путања протеже се као дугачки сребрни конач посред полуострва на све до куле Атонске. А са свим оздо близу обале или брега морскога, врло надалеко једно од другог, шумом и предгорјем омеђашено, на зеленој ували или рудини растркане и међу лимунским вртовима и шиластим кипарисима тајанствено сакривене су монашке ћелије с високим зидовима, сведеним ходницима, звонницама, кулама и с окованим двокрилим вратима, где се хране византијске светиње противу непријатељске навале.

Кад би на истоку био који лепши и дивнији крај земље, ипак је Хагион-Орос за православне хришћане, мимо красоту и дивоту природну, уједно и најсветије место. Још је Константин Велики основао тамо манастир Ватопед а за време византијске владавине посташе мало по мало и остали манастири, којих осим пештера и канела (црквница) има сад још 21. (Енглески путник Тозер вели, да на Светој гори има 935 манастира, црква, канела, богомоља и пештера.) Светогорцима припада сва земља на полуострву, које је према томе као каква засебна и независна државица, те плаћа (око 70 тисућа марака или преко 40 тисућа форината) порти трибута и више ни у каквој свези и одношају с портом не стоји, имајући потпуну самоуправу своју. У смислу повластица светогорских ни један Османлија не сме без њихова допуштења ступити на Свету гору. Једино агн који куни трибут, допуштају да се бави онамо, и редарству са неколико плаћеника, који су у служби манастирској и који пребивају у главном месту, Карију, али не смеју држати харема.

Светогорски манастири, у смислу својих правила, одредаба и установа, важе православним хришћанима као места више побожности и сачињавају уједно светије средиште за остале растркане грчке манастире по Арапској, Сирији, Анадоли и Румелији, над којима они не извршују никакве црквене власти; у погледу духовних одношаја потчињени су васељенском патријарху цариградеком.

Из религиозног угледа, који иноци светогорски уживају, лако је протумачити, како су они мало по мало стекли многа имања и то понајвише у оним земљама, где влада православна вера. Највише прихода добивају из Македоније и из подунавских земаља. Но како им ти знатни приходи ипак нису доволни, и како су неки манастири — водећи одељено гадинство — богати, а други на против сиромашни, то се недостатак попуњава милотарима, које калуђери — путујући по свету — скупају. У извесним манастирима могу појединци држати своја имања и добра, а не морају их, као што је иначе у обичају, дотичном манастиру уступити и предати.

Калуђери се морају правила манастирског буквално држати, јер у противном случају нема милости ни опроштења. Како женске не смеју долазити на полуострво, шта више не трпе ни животиње женскога рода, то смеју само људи долазити на

сајмове, који се држе у Карију. Уа пост не једе ни један калуђер меса, нити што животињско, него живи о маслици, о сухом хлебу, с водом и сољу скуханом или често и пресном поврћу, о усоленим рибама, о меду и сиру. Он носи вумену кошуљу и угасито свештеничко одело. Радња му је посвећена манастиру: обрађује вртове, тера по који занат, а остало време — најмање 8 часова на дан — моли се богу. На целом полуострву има око 5000 калуђера, који су се по својој вољи одлучили да проводе такав живот, и ако би се ко ма у чем противно прописаним наредбама, тај се одмах и без обзира прогони.

У свескама што долазе, приказећемо читав низ знаменитости светогорских са сликама и описима.

(Продужиће се.)

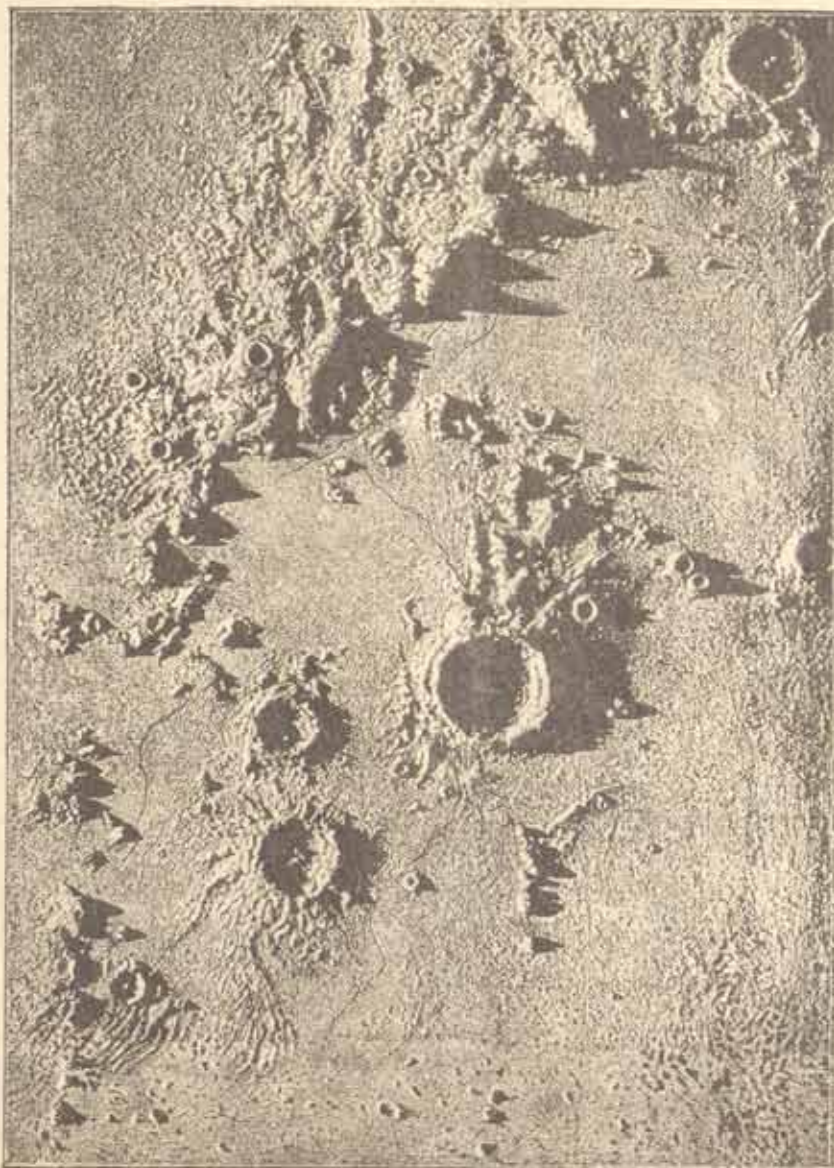
О петролеју.

(Дисконт на природне историје.)

Без сумње свако од читаца познаје *петролеј* (камено уље, нафту), који сви цивилизовани народи употребљавају за осветљење.¹⁾ — Задатак је ових редака, да одговори на ова питања: од кад је познат петролеј? Како постаје у природи? Како га добивамо? Какав је или која су му својства?

Има томе нешто више од 25 година, како се петролеј употребљава за осветљење. Судећи по томе, мислио би човек да је петролеј пронађен у новије доба, и да се за њ није звало пре, него се почео употребљавати за осветљење. Но то не стоји. Људи познају петролеј већ од 4000 година, само с том разликом, што се пре није употребљавао за осветљење, него на друге цели. — Мојсије нам прича, да су при зидању куле вавилонске место креча употребљавали *асфалт*.²⁾ Судећи по томе, што у старој Сирији и Месопотамији има врло мало креча, држимо да не ћемо погрешити ако поверујемо, да се асфалт у старо доба највише употребљавао место креча. Тој поставци говори у прилог и то, што су

старе зидине Вавилонa и Ниневје зидане асфалтом. Да се је асфалт занета употребљавао за зидање, спомињу и стари писци, грчки и римски, као: Продот, Плиније, Теокрит, Јустин, Страбон и т.д. — По Продоту добивали су стари Вавилонани асфалт са извора реке Пса. Тај извор и данас постоји и избацује уље, слично петролеју, и нека ваздушаста тела, и то с великом хуком; тамошњи становници називају то место „*накленим ждрелом*“. — Плутарх нам прича, како је Александар Македонски наишао на извор нафте, у околини града Егбатане. Кад се је у вече враћао са извора, његови војници замочише дрва у петролеј и запалише их, те се он са својом пратњом уз осветљење петро-

Дугачицином фотографисана површина месечева.

¹⁾ Исповед: *Nöldeke, Vorkommen und Ursprung des Petroleum; Kerl, Leuchtstoffe; Buchman, Petroleum; Buchenap, Ueber Petroleum; Strippelmann, Petroleumindustrie*

²⁾ Остатак, сличан коломазу (китрану), који добивамо кад се петролеј испари

лејско врати у чадор и око. То ће бити први случај за који се зна, да је петролеј употребљен за осветљења. Асфалт се употребљавао и на друге цели, а на име као добро средство против воде; њиме су мазали дрвене зграде и лађе. — Познато је, да су стари Мисирци (Египћани) од асфалта готовили масу, којом су своје мумије балзамовали. Стари Грци употребљаваху петролеј за лек, и Плиније нам наводи читав низ болештина, које се петролејем лече. Још нам Плиније прича, да је петролеја било на острву Сицилији, у околини Агригента, и да га острвљани употребљаваху за осветљење у жаницима (уљаницама, лампама). — Ако се извор петролеја случајно запали, то петролеј гори догод извор не пресакне. О таквим изворима и потоцима који горе, причају нам Аристотело и Аполоније, да их је било у околини Егбатане; исто потврђују и многи други стари писци. Иако занимљиво својство петролеја, није се омакло ни старим Грцима, и као што прича Страбон, први је био Александар Македонски, који је предузимао различне огледе (опите, покушаје) са запаљивошћу петролеја.

Изгледа, да се је у средњем веку са свим заборавило на те изворе петролејске; бар немамо никаквих података, који би тој поставци што противно тврдили. Али наизакаху на нове изворе петролејске, од којих бејаху најбогатији они у Азији. Писаху и говораху као о неком чуду о запаљеним изворима нафте у Баку-у; ма да је узрок врло прост, ипак тамошњи становници сматрају тај „свешти оган“ за промисао божји, и моле му се као некој светињи. — У средњем веку пробаху да осветле град Бенову у Италији петролејем, који су добивали са извора Армиано; но изгледа, као да је та проба била лоше среће, будући не налазимо нигде, да се је што слично пробало.

Сви до сада побројени извори ишчезавају, кад их упоредимо с богатим изворима петролејским у Америци. И Американци познају већ давно петролеј. Тако причају први јевронски насељеници, да амерички Индијанци употребљаваху петролеј као добар лек против костобоље. У 17-ом веку прича мисионар Деларош (Delaroché), како је наишао на изворе петролејске. Године 1721. пише Шарлвоа (Charlevoix), како су у Охиу пронашли нов извор. Приликом копања неког мајдана (матике) од соли у Охиу наишли су, е је со тако напавана петролејем, да је нису могли употребити за готовљење јестива. У Вирџинији (у Америци) скупљали су на годину 50—100 буради (бачава, барила) петролеја, који се је само у медицини употребљавао. Значајне године 1857. копали су на први студенац петролејски у околини Pitsburg-a; но тек после две године, дакле 1859. узела је индустрија петролејска јачи полет. Те године добивали су из једног студенца на мали шмрк 16 хектолитара петролеја, а на већи шмрк 40 хектолитара. Тај глас пропавео је у Америчана неко грозничаво одушевљење за копање студенца петролејских. Ђуди продаваху буд' зашто своја имања, како би набавили потребан новац да могу копати студенце: на оном месту, где до скоро беше пустош, за мало се подигоше богате насеобине. Радило се је и дану и ноћу, и није се жалило ни труда ни трошка. Разуме се, да се је многи преварио у своме очекивању, и последњу пару уложио а жељена успеха није постигао. Други пак постадоше, тако рећи, преко ноћи богати људи. — После године дана беше у Америци већ 2000 студенца петролејских. Наскоро за тим, наилазили су на тако богате жице петролејске, да је петролеј куљао кроз одушку на површину земљину. Један такав студенац давао је на дан до 5000 хектолитара петролеја. Бројеви што следују, показује најбоље, како се индустрија петролејска брзо развијала. 1859. год. добивали су у Филаделфији на годину 2000 буради петролеја (бачава по 16 хектолит.), а 1876. год. износила је добит за седам првих месеци 10,950.730 буради! Пете 1876. г. било је у сев. Америци 3314 студенца петролејских, који даваху на годину петролеја у вредности од 461, 065.585 форината. За пет година нарастао је број студенца

петролејских на 14.700, који дају на годину на 85,000.000 форината чиста прихода. — Најбогатији извори петролејски налазе се у Пенсилванији и Канади, но и остали делови Америке су врло обилати петролејем.

Мајдани (матике) од петролеја у Јеврони и Азији сиромашнији су од америчких. У Јеврони су богати извори петролејски на Криму и у Галицији. Од мање су вредности извори у Угарској, Буковини, северно-западној Немачкој и др. — Азија има само на једном месту богате мајдане (матике) од петролеја, и то у околини Кавказа, с главним средиштем Баку, где гори напред поменути „свешти оган.“

Као што је читалац већ видео, петролеја има у природи, и то у подземним жицама. Ако се при копању студенца наиђе на жицу петролејску или ако та жица погоди на природну одушку, која води на површину земљину, петролеј ће покулати на површину. Но ти студенци петролејски не дају само течна петролеја, него и неки запаљиви гас (плин), који се састоји из ваздушних угљених водоника, и који се обично на самом месту употребљава за осветљење. Али, овај се гас не употребљава само на том месту, него га кроз цеви одводе на неколико миља, те га употребљавају за осветљење градова, грејање парних котлова (казина) и т. д. Два тако извора гасовна (плинска) налазе се у Америци у околини реченог Pitsburg-a; из њих извире гас с великом хуком из дубине од 500 метара. Један од тих извора давао је пре и петролеја, али је сада пресакнуто, те даје само гаса за горење. На овом месту а из споредне одушке излази запаљен гас, и пламен му досиже на 20 метара у висину. Шум (хук) му је тако јак, да се чује на 25 километара; на размаку од 200 метара чује се непрекидна пуцњава, слична тоновској. На 12 метара око пламена изгорена је сва земља, а у оближњој околини расте биље, које може да прти само у жарком појасу афричком^{*)}.

Па откуда петролеја у природи? Како постаје?

Мишљења о његову постанку врло су многобројна и разноврсна. Многи су се хемичари и геолози занимали и трудили, да реше то питање, али их до сада није пошло за руком, да га успешно реше; тим мање, што мај не у прилог свакој поставци (хипотези) о постајању петролеја говоре важни факти. — Ми ћемо управити своју пажњу само онима хипотезама, у које се може највише веровати.

Све те хипотезе деле се на две велике врсте. У прву врсту спадају оне хипотезе, које узимају да је петролеј постао из органских тела, а у другу пак оне, које тврде да је петролеј производ апорганских тела. Као најпростији начин постајања петролејева, у који се може највише веровати, наводи се онај, који узима да петролеј постаје онда, кад се распадају органска тела, биљке и др. прорашће. — Кад жаримо дрво у суду, који је са свих страна затворен, то се развијају (постају) паровита или гасовита тела, која можемо кроз цеви одводити^{*)}. Кад те гасове (плинове) згуснемо или компримирамо, добићемо осим других течних тела и *петролеј*; оно пак што остане у суду од дрвета, јест *угљен*. Иста така операција (процес), коју смо овде описали, zbива се и у природи. Биљке, прорашће које је земља, у след многих промена својих, затрпала, налази се у земљи, и земља га тежином својом јако притискује и гњечи. Од тога силног притискивања развија се (постаје) топлота, која утиче на затрпано биље и др. прорашће, т. ј. *сухо га дестилује*. Том приликом развијају се (постају) гасови, који као врло лаки (у след своје мање специфичне тежине) одилазе, и згушњавају се на хладнијим местима, запремајући пукотине и празна места под земљом. Кад се ти гасови згусну од хладноће, постану течна тела, и то је *петролеј*, а што остане од биља и др. прорашћа, то је и у овом случају *угљен*. — Најпознатији заступници ове хипотезе јесу: † Hochstetter, Gregory,

^{*)} Хемичка С. Дозавића.

^{*)} Та операција (процес) зове се *сухо дестилација*.

Kobell, Windakievic, Düker. etc. etc. Противници ове хипотезе наводили су да се у ову хипотезу не може с тога веровати, што производи које вештачки добивамо кад дрво сухо дестилишемо, нису то исто што је и петролеј. Но хемијским испитивањем доказано је, да вештачком дестилацијом на сразмерно ниској температури, добивамо производе који су са свим једнаки петролеју. Ако је температура виша, онда, истина, постају тела, која нису са свим слична петролеју; но то нас ништа не смета да узмемо, као да петролеј постаје у природи сухом дестилацијом а на ниској температури.

Овај разлог, као што смо видели, није тако сважан. Али има још и других разлога, који много јаче побијају вредност овој хипотези, и не допуштају да јој се верује. — Како петролеј постаје сухом дестилацијом биља и др. прорашћа, то се разуме, да ћемо у унутрашњости земљиној а у једном и истом слоју наћи и петролеја и угљена. Даље, да ће поред мајдана (матине) од угљена, увек бити и матица од петролеја, и обрнуто. Но то није увек тако. У Америци има н. пр. места, где је петролеј у дубљим слојевима земљиним, који леже испод угљеног слоја; свакојак је, дакле, петролеј постао пре угљена. На неким местима у Галицији налазимо оне изворе петролејске, а угљенових матица нема. У Црвеном мору нашли су на остатке изумрлих корала (мерцана), који садрже у себи петролеја. Сва та открића много допривеше тому, што се је посумњало у ову хипотезу, по којој петролеј постаје само из биљака.

На њезино место ступи нова хипотеза. По тој новој хипотези постаје петролеј онда, кад се распадају (растварају, труле) врло многа тела животињска, као: рибе, шкољке и др. морске животиње, приликом суше дестилације. Браниоци ове хипотезе јесу: Höfer, Bartels, Müller, Fraas etc. — Ма да се и у ову хипотезу не може посумњати, ипак држимо да и ова хипотеза, као и пређашња, није у стању да нам поуздано објасни, како петролеј постаје у природи на различним местима.

Према свем томе, највише се може поверовати хипотези Strippelmann-a и Harper-a, која није ништа друго, до обе претходне хипотезе у једно спојене. По њој, дакле, постаје петролеј, кад се распадају (труле) органска тела, тако из царства биљног, као и животињског. То су хипотезе које тврде, да петролеј постаје из органских тела.

Француски хемичар Berthelot тврди, да петролеј не постаје из органских тела, већ из аорганичних. Но како се у његову хипотезу не може веровати, прећи ћемо на друге хипотезе, које стоје на истом становишту, но којима се сме пре поверовати. — Напред смо већ напоменули, да при копању матица од соли у Охиу добише со, која беше петролејем тако наквашена, да је не могаше употребити за сољење. И у Галицији налажаху таку исту со, која беше петролејем наквашена. У прилог новој хипотези, коју ћемо одмах навести, морамо и то напоменути, да се у Галицији поред матице од петролеја налазе обично и богате матице од соли. Даље, посматраху хемичари Dumas, Rose и Bunsen, да со садржи у себи угљено-водоничка једињења, која се ослобађају, кад се со растопи у води; они су те гасове згуснули (компримисали) и добили петролеј. Њихово тврђење састоји се дакле у том, да со садржи у себи угљене водонике, који се при растварању соли у води ослободе, згусну и тиме дају петролеј. — Другу хипотезу о постању петролејева, за којом пристају многи сувремени учени људи, поставио је руски хемичар Менделеев на основи Кант-Лапласове хипотезе о постању наше земље. У хемији је позната ствар, да — кад ливено гвожђе кухамо у киселини или ти пак у води — постају угљени водоници, који се могу у петролеј згуснути (компримисати). Ако допустимо да у унутрашњости земљиној има гвожђа и његових једињења с угљеником, што је неоспориво, то се исто, од велика притиска земљиних слојева, налази у растопљеном стању или ти пак у усипаном. Кад то усипано гвожђе, или његова једињења с угљеником дођу у додир с водом у унутрашњости земљиној, онда постају

угљени водоници, који се згусну и дају петролеј.

Као што се из до сада реченога види, може се у сваку поједину хипотезу о постању петролејева мање-више посумњати. Наше је мишљење пак: да постајање петролеја у природи бива на више начина, и да различне хипотезе не потиру једна другу, него шта више да једна другу допуњавају. Једна хипотеза не може да објасни: како постаје петролеј свуда и на сваком месту, више хипотеза могу то да протумаче. А да је основана наша тврдња, по којој постоје неколике хипотезе, показује у неколико и то, што су нам у хемији познати различни путеви и начини, којима добивамо једно и исто тело. А за што не би могао и петролеј на неколико начина у природи постајати? Та овде, као и тамо, делују једне и исте природне силе! — Не може се са свим тачно и исправно рећи, којим начином постаје највише петролеја у природи; јер кад нешто не бива пред нашим очима, него у унутрашњости земљиној, камо не можемо допрети, не може се о томе ништа поуздано казати, но само нагађати. Свакојак се може највише томе веровати, да највише петролеја постаје онда, кад се биље и др. прорашће распада (трули).

С питањем о постању петролејева скончано је и ово питање: да ли се петролеј и данас гради у природи, или је то грађење његово трајало само неко извесно време? Одговори ће бити различни, а зависће од тога: по којој хипотези тумачимо постанак петролејев? Јамачно не ћемо погрешити, ако узмемо да се петролеј још и данас у природи гради.

Сиров петролеј је или жућкаста течност плаветникаста рефлекса, или је густа катранасти маса мрке боје. Петролеј се састоји из смесе различитих угљених водоника, и то или из засићених и незасићених (амерички петролеј), или само из засићених (руски петролеј). — Сиров петролеј не може се употребити за горење у жишцима (уљаницама, лампама), и то с тога, што се већ на обичној температури испарава, те даје гасове, који експлодују кад се помешају с ваздухом. Други је разлог тај, што садржи у себи неке смоласте угљене водонике, који узне и запуше стењак (фитиљ). Из тих разлога петролеј се пречишћа, или као што стручњаци веле: *ректификује се*. Пречишћен петролеј назива се *ректификован петролеј*. — Петролеј се пречишћа или ректификује у великим котловима (казанима), који се греју воденом паром, *фракционом дестилацијом*, а то ће рећи, да за време дестилације постепено увећавамо температуру петролејева (т. ј. све га више грејемо). — Прво прелазе гасови, који су растворени у петролеју; ове компримују нирковима и кад се гради лед, употребљавају их под именом *цимоген*. За тим се хвата дестилат, који се различито назива, као: *нафта, лигроин, бензин*, а употребљава се за сагоревање у нарочитим жишцима (лампама) са сунђером или спонџијом, или за чинићење мрља на хаљинама, на онда за извлачење уља и т. д. — Дестилат који после овога прелази, назива се *керозен, фотоген* или обичним именом *петролеј* и употребљава се у обичним жишцима (лампама) за осветљење. — Онај дестилат који добивамо преко 300° Целз., назива се *гул-канско уље, вазелин* и т. д. и употребљава се за мазање парних стројева (машина). — Од онога што у котловима преостане, добивамо кристализовањем чврсто тело које се назива *парафин*, те служи за грађење свећа, а додаје се и свећама воштаним и стеаринским²⁾.

Кад сирову петролеју приближимо свећу, он се запали, јер одаје запаљиве гасове, а фотоген се не сме запалити на 35° Целз. Ако је тако, не може се употребити за осветљење; јер се врло загреје онај део жишка (лампе) где је петролеј, овај се испарава, постају гасови који се помешају с ваздухом, у њему запале и тиме производе експлозије. — Како се при употреби оваког петролеја догађају врло често несреће, саопштићемо овде врло прост начин, којим се може лако дознати: да

²⁾ Хемича С. Лозанића.

ли се петролеј може и сме без опасности употребити за осветљење или не може и не сме? Узвешмо обичну стакленицу (скленицу, чашу), напунити је до половине водом и усуту мало петролеја; за тим ћемо петролеј и воду прутитићем добро промешати, и оставити да се течност смири. Петролеј, као лантне тело од воде, пливаће по води; кад му сад принесемо свећу, не сме да се запали; запали ли се пак, то се такав петролеј ни по што не може и не сме употребити за осветљење.

Као што смо видели, фракционом дестилацијом добивамо из сировина петролеја различна тела, која се употребљавају на различне цели. — Петролеј се највише употребљава за осветљење. Данас је цена петролеју већ тако ниска, да од свију познатих средстава за осветљење, осим светлећег гаса и електричне светлости, даје најздравију светлост, која и најмање стоји. Једино што његову употребу смета, јест то, што се често дешавају експлозије. Но то се може лако отклонити, ако предузмемо с његовом запаљивошћу напред поменути оглед, (опит, покушај). Експлозије се догађају често и с тога, што се рђаво гасе жицици (лампе), а то се је, на жалост, на многим местима већ одомаћило.

Обично гасе жижак (лампу) с врха му, дувајући од горе у њ. Но то је врло опасно. Кад се од горе дува, онда притисак ваздуха потисне пламен на ниже, те овај дохвати доњи део жицика (лампе). Има ли у њему експлозивних гасова, лако се могу тада запалити. За то ваља најпре добро заврнути жижак, па тек онда у њ. пухнути. — Кад жижак експлодује, онда не ваља ватре гасити водом, јер то ништа не помаже, будући је петролеј лакши од воде, те плива по њој и даље гори. Најбоље је у такој прилици бацити на ватру песка, пенела и др., или ти пак покрити чиме оно место где гори. Тиме одузимамо ватри ваздух, а без ваздуха она не може да гори.

Antimon.

КОВЧЕЖИЋ.

Просвета.

— „Матица Српска“ разаслала је својим повереницима ради умножена чланова матичних овај лени позив: „Матица Српска“, по времену најстарија међу свих словенских јој другима, једна има око седам стотина чланова, а друге „Матике“ броје на хиљаде и хиљаде.

Кад прегледамо списак чланова матичних, жора нас заболети и срце и душа, видећи да има хиљадама и хиљадама просвећених и ипшних Срба, који би лако и лако могли положити за чланство матично прописани улог.

Првоначно дакле сви својски, да прикупимо што више чланова, да нам с тога не буде од сада мрак и срамота од света.

И „Матица“ сама гледала је, да сама собом набави себи што више чланова.

Али у томе није увек успевала.

Сада је научила, да набавља себи чланове путем повереника својих.

У тој намери обраћа се на Вас, као на свог члана, с том молбом, да бисте љубав имали пријети се повереништву матичног, и уада се, да ћете се одважати том родољубном задатку, знајући да сте одушевљени светим жаром љубави према просветном напретку народа свог.

Посао би Вам био, да набављате чланове „Матичи Српској“ у нашем месту и околици и да порадите на томе, да се распростире „Летопис“ и „Књиге за народ“, које „Матица“ издаје из задужбине Петра Кољевића.

По чл. 3 устава матичног, члановима могу постати „сви они сународници, који на исту цел 50 фор. а вр. или више на један пут положи, или положили 10 фор. а вр. обвезу се, да ће остало у годишњим честицама за идуће 4 године дана положити“.

Сваки члан који је исплатио целу чланарину, добија сваке године на поклон 4 књиге „Летописа“, а тако исто и 6 свезака „Књиге за народ“.

Потреба и част народна захтева од сваког Србина, да по силама својима потпомаже „Матицу“, то једино књижевно друштво наше у овим нашим крајевима, и да се хвата у коло верних, правих родољуба, који ће дично и братском сложем приносити мале и угодне жртве на жртвеник просвете народне.

Тим начином потпомаћи ћемо, осааживамо „Матицу“, да све више и више, све боље и боље подиже књижевност, шири просвету и из-

ображење у нашем народу, па да тако одговори узвишеном задатку свом, све то на већу дилу, част и славу народа српскога.

Из седнице управног одбора „Матиче Српске“ у Новом Саду 2 (14) V. 1887. Председник „Матиче Српске“: др. Ђорђе Натошевић, с. р. Секретар: А. Хаџић, с. р.

— Уредба вис. нар. Школског Савета о одржавању учитељских конференција под бројем 30. од 1879. (Поново објављена у априлу 1887.) Конференције учитељске за то се држе, да се заједнице светују, договоре и предлоге или одлуке донесу, како да се унапреди васпитање и наука деце и поправи стање народних школа и учитеља у сваком погледу.

Ове су конференције (зборови) или месне, или среске, или епархијске, или опште, како их или држе учитељи на једног места, или сви учитељи на једног школског среза, или учитељи једне епархије, или сви учитељи скупа.

1. Месни учитељски збор.

У сваком месту, где има четири или више срп. правосл. учитеља (§. 88. уредбе школске) и учитељица, чине месни учитељски збор. Ту је председник месни управитељ школе, или његов заменик, којег учитељи изабрају себе или другог већином гласова изберу.

Месни учитељски збор држи своје састанке сваког месеца, а по потреби и чешће, кадгод председник чланове уредно сазове, а дужан је сазвати, кадгод близу половина чланова то жели.

Само редовни учитељи су и редовни чланови збора учитељског с гласом, а помоћници, привремени учитељи имају само саветовни глас.

Редовни чланови дужни су неизоставно доћи у седницу, друкчије плаћају новчану казну, коју епарх. школ. одбор нареди и у корист, коју овај нареди и. пр. у корист месне учитељске библиотеке. Само болест извиниће и мора се у напред председнику јавити, које овај у седници објави.

Желети је, да присутни буду и свештеници, школски старатељи, дечији родитељи и други пријатељи школе и имају се позвати, кадгод би било договора о питањима, која се тичу и њих.

О радњи збора воде се уредни записници.

Пре разласка одређује се, у колико је могућно, време за идућу конференцију, да се зна и спреми, ко хоће.

2. Срески учитељски збор.

Сви учитељи и учитељице једног школског среза чине срески учитељски збор (§. 89. школске уредбе).

Срески учитељски збор држи своје састанке или у главном месту својега среза, или где има така школа, која може служити за углед, или где се договоре.

Срески учитељски збор састаје се сваке године два пут, на крају зиме и на крају летњег школског течаја, а по потреби и више пута кад $\frac{1}{3}$ чланова то ниште.

На ове састанке дужни су доћи сви учитељи и учитељице, друкчије плаћају новчану казну, коју епарх. школ. одбор одреди и. пр. у корист епархијске учитељске библиотеке. Извиниће се само случајни болести по услову, као што је код месног збора наведено.

Седнице су ове јавне и може присутан бити сваки члан цркв. општине и желети је, да и на ове договоре дођу и свештеници и да учествују саветом особито у питањима која се тичу месног надзора школе и цркве.

Учитељима дају њихове општине *gratis* подвеза и по 1 фр. 50 и дневнице из школске или из црквене касе.

Председник у свима среским конференцијама је дотични школски референт или његов заменик, којег учитељи већином гласова изберу.

И овде се пре разласка одреди дан и место и време за идућу конференцију и за писмене изаде одреде се судије, којима се морају ове најмање 14 дана пре идућег састанка доставити, да бих их могли тачно прегледати и своје мишљење и примедбе поднети. На конференцији се писмена нарада заједно с пресудом критичаревом прочита и онда се о томе води дебата.

О свакој конференцији води се записник, који се има у верном препису послати епарх. школ. одбору.

Срески учитељски зборови могу само преко својег епархијског збора подносити предлоге школском савету и то преко еп. школског одбора.

Посебни пословник имају да начине зборови сами и да га поднесу епарх. школ. одбору на одобрење.

3. Епархијски учитељски зборови.

Сви учитељи и учитељице једне епархије чине епарх. учитељски збор (§. 90. уредбе).

Епархијске учитељске зборове сазива епар. школска власт.

На ове скупове не морају долазити сви чланови учитељи и учитељице, већ само они, које срески зборови изберу за ово, или у случају болести ових њихови заменици, које срески зборови изберу.

Ако који од ових одборника не дође, плаћа новчану казну, коју епарх. школ. власт нареди и. пр. у корист епархијске учитељске библиотеке.

Конференције ове држе се по потреби једаред у години и то о великом распусту, или испред епархијске народне скупштине, или кад епарх. школ. власт нареди у месту, где је ова.

На епархијском збору председава епарх. школски референт или његов заменик, којег епарх. учитељски збор већином гласова избере.

Пре рада држи се претконференција, где се углавн ред рада и у главноме све сврши, да нема у скупу много дебате. Ни један предмет не може у конференцији претресен бити, ако није пре био у претконференцији.

И о овом раду води се записник, који се пре разлаза прочита и веран препис достави епарх. школској власти ради знања и потребних даљих наређења.

Свака епархија даје у изводу извештај о радњи својих среских и епархијских конференција школском савету.

Желети је, да и среске и епархијске конференције одмах заведу учитељске среске и епарх. библиотеке на учитељских прилога и других припомаћи, а које ће се књиге куповати и листови држати, одређиваће дотични зборови.

Исто тако је желети, да се том приликом удесе назојбе од учених опрема и од учених радова као и практична предавања из школских предмета и ако је у месту или школе за углед или гимнастичког или певачког друштва, или угледних пртова, војника, свиларе, или других радioniца, особито у домаћој индустрији, да их сви чланови збора учитељског прегледа.

4. Општи учитељски збор.

Држаће се кад нар. црк. школски савет нађе да је потребно, он ће га сазвати и одређиће место и дан и све, што је потребно за општу учитељску конференцију.

— *Народу српском.* Сред рав-нога Срежа, пе-кадашње крајине у убаву ооцету Грку, сахрањен је пре више од по-ловине века човек, који је својим рад-ом заслужио, да лу народ српски златним словима упише име у чи-туљу својих умр-лих; човек, који се са особитим оружјем србиновим — гуслима у руци — целог свог века натрено борио „За прст часни и слободу алатну“; који је сред најжешћих бојева, у најочајнијим тренуцима, својим пламенитим, родољубивим песмама, знао одржати одушевљење у српских бораца за свету ствар осло-бођења; који је, претпоставивши ту идеју и самом животу своме, мучен био грозним мукима, по поред свега тога — остао јој веран до свога издасаја. Тај Тиртеј српски, великан гуслар, то је *Филип Вишњић*.

Време је уништило доселе и последњи видљиви спомен личнога Вишњића, тако да је у самог Грку још по гдекоји старац, који зна за место костију његових.

„Грбови нису неми“ вели наш врли Знај. На зар можеш, Србине, допустити, да то место за навек занеми давиним успоменама, тим тајанственим причама о љутим бојевима твојих предака за часну веру и алатну слободу? Зар можеш мирно следати, да народ гази тај већ затрвени, но по њега ипак тако драгоцен гроб, не знајући шта у њему почива?....

Српско академијско друштво „Зора“, знајући цевити заслуге врених синова свога народа — што је показало и преносом Бра-нових костију на „убаво Стражилово“ крај Карловаца — закључило је у једној од својих првих седница о. г.: да у име народа и његовом помоћу подигне на гробу *Филипа Вишњића* пристојан спо-меник, како би тиме отргло од заборана спомен Филипов у народу. С тога је одредило на тај смер чист приход од беседе приређене на Св. Саву о. г. у славу стогодишњице Вука Ст. Караџића, а у

спомен Вишњићев. Осим тога наабрало је одбор од седам лица, коме је поверило цео рад око скупљања прилога, подизања споменика и са тих скончавне прославе.

Тај одбор се конституисао изабравши себи за председника Симу Коњевића педагога, за потпредседника Милорада Шимића техни., за тај-ника Петра Лазина техни., за благајника Алексе Ђурића мед. Остали чланови одбора су: Павле Радојчевић правник, Сима Шенић техни. и Стева Дамјановић техни. Исти одбор отпочео је свој рад већ у велике, ступивши у свезу са хатровачким сри. црк. пев. друштвом, које је нај-ближе гробу Вишњићеву; а и у самом Грку образовао се је пододбор, који ће бити на руци главног одбору. Уједно се један од најерсцијих наших књижевника прилио, да напише естетичку оцену Вишњићевих песама (за народ), што ће се том приликом за народ штампати у за-себној књижици. Споменута св. савска беседа донела је: 503 ф. и 70 динара *) чиста прихода (види јаван рачун о томе), по пошто је то, као што се види, мала свота за тај смер, то се овим обраћамо на тебе, народе, да по могућности материјално припомогнеш, да се та замисао оствари. Особито молимо наше заједнице, као: пев. друштва, читаонице и т. д., да приређивањем забави у корист Вишњићева спо-меника, или ипаче добровољних прилогама ова дело омогуће. Ми ћемо се на нека наша позната друштва и специјално обратити, по ово нека назви за сва у опће. Прилози, молимо, да се шаљу на адресу: „Serbisch Acad. Verein „Zora“ in Wien I. (Universität). Сваки прилог ипачеће се за захвалношћу на јавност. Дан прославе још се не зна; по сва-какко ће (под по-вољним приликама) бити у почетку августа о. г. У осталим о томе ће поштована публи-ка у своје време путем јавности би-ти обавештена.

Народе, до тебе стоји!

У иже сри. акад друштва „Зоре“ Потпредседник: Милорад Шимић. Тајник: Петар Ла-зић.

Света гора — Атоо — Атонска гора.

Новије књиге српске.

СКУПЉЕНИ ОПИСИ ЈОВАНА БОШКОВИЋА. Свеска I. О срп-ском језику. Преглед грађе је: 1. *Треба ли књижевници да уче свој језик.* 2. *О неопшребним ту-*

ђим речима у српском говору. 3. *Књаз или Кнез.* 4. *Из науке о језику. Регистар.* — У Београду, у штампарији краљевине Србије 1887. Стоји 75 новч. или 1½ дин.

ДЈЕЛА ВУКА СТЕФ. КАРАЏИЋА. Књига прва *Најстарије ајесме јуначке*. Београд 1887. Издање и штампарија српске краљевске државне штампарије. Стоји 1 фор. или 2 динара.

Летопис Матице српске, уређује А. Хацић (Књига 149). 1887. Свеска прва. Нови Сад, српска штампарија д-ра Светозара Милетића 1887. Стоји 70 новч.

ЈОСИФА И. КРАШЕВСКОГА. *Песник и свет*. Роман у два дела. С пољскога превео Рајко. Издање преводничеве. У Новом Саду, у штампарији А. Пајевића. Стоји 80 новч.

Годишњица НИКОЛЕ ЧУПИЋА. Књига IX. Цена јој је 1 фор. или 2 динара. Београд 1887. У штампарији краљевине Србије.

Саопштавања одношаји Србије новијег времена. Књига друга 1860—1868. написао ЈОВ. РИСТИЋ. Цена јој је 3½ дин.

Српско краљевско народно позориште. Преглед за годину 1886. (Издава цирага.) У Београду штампано у сри. краљевској државној штампарији 1887.

Србија у деветнаестом веку. (Карађорђе и Милош.) Написао СЕН-РЕНЕ ТАЉАНДИЈЕ а превео с француског Никола С. Јовановић, „Америчанин“. (Од устанка на дахије 1804. до хири у Ад-

*) Осим тога стигли су накнадно још неки прилози, који ће се касније објављивати.

ријановској 1830.) Београд, у штампарији задруге штампарских радника 1887. Стоји 1 фор. или 2 динара.

Шематизам православне епархије далматинске и истријске за годину 1887. Задар у штампарији Н. Водице 1887.

Шематизам православне епархије беокопаторске, дубровачке и савчанске за годину 1887.

Приповетке МИЛОРАДА П. ШАНЧАНИНА. Књига V. са сликом списатељевом. Нови Сад 1887. Издање књижарнице браће М. Поповића. Стоји 70 новч.

Немана, историјска драма у 5 чинова. Написао МИЛОШ ЦВЕТИЋ, редитељ срп. краљевског нар. позоришта у Београду 1887. Стоји 1 фор. или 2 дин.

Црна књига V. Легенда, „оца, инока, схимника преподобника“ и т. д. Саставио и о свом трошку издао Ш у Новом Саду 1887.

Приповетке МИЛАНА САВИЋА. Свеска I. Издање књижарнице браће М. Поповића у Новом Саду 1887. Стоји 25 новч.

Шта се и како се и с које се стране досле покушавало, да се и код нас осније семинарија за кандидате свештеничког реда? Написао ИЛАРИОН РУВАРАЦ, архимандрит. Прештампано из „Гласа истине“ за год. 1886. и 1887. Стоји 35 новч. Штампарија А. Пајевића у Новом Саду 1887.

Оцене и прикази НИКОЛЕ МАРКОВИЋА. Стоји 20 новч. Срп. штампарија д-ра Светозара Милетића у Новом Саду 1887.

„Стивар о буквару“ и нова педагогија, написао ДИМИТРИЈЕ ЈОСИЋ, професор у срп. кр. учитељској школи у Београду 1887. Стоји 60 пара дин.

Грлица, књига за децу, уредско Д. Ј. ПУТНИКОВИЋ, учитељ. Стоји 50 пара дин. Београд 1887.

Српско православно пјеније по карловачком старом начину у ноте за један глас написали ГАВРИЛО БОЉАРИЋ и НИКОЛА ТАЛШАНОВИЋ. Свеска I. Стоји 1 фор. Издање у Липсици (Leipzig) у Енгелмана и Милберга. Може се добити у Сарајеву код издавача.

Српско-бугарски рат 1885 г. (Прештампано из „ОДЈЕКА“). Стоји 1 дин. Београд 1887.

Бранковић. Од ЈОВАНА РАЈИЋА. III. Свеска 151. народне библиотеке браће Јовановића у Панчеву. Стоји 16 новч.

Марица Стјуартова. Од В. ШИЛЕРА. II. Свеска 152. нар. библиотеке бр. Јовановића у Панчеву. Стоји 16 новч.

Бранковић. Од ЈОВАНА РАЈИЋА. IV. Свеска 153. нар. библиотеке бр. Јовановића у Панчеву. Стоји 16 новч.

Крст у шуми. Од ГРУЋИНСКОГА. Свеска 154. нар. библиотеке бр. Јовановића у Панчеву. Стоји 16 новч.

Fra Andrija Kačić prema Srpskim i Hrvatima, написао д-р ЛАЗО ТОМАНОВИЋ из Ерцег-Новога у Боки Которској. Може се добити у Сплиту (Spalato, Dalmatien) у књижарници Ф. Маршића. Стоји 30 новч.

Хемијска технологија, I део: о води и гориву, израдио С. М. ЛОЗНИЋ, професор хемије и хемијске технологије у вел. школи. Београд. Издање и штампа српске краљевске држ. штампарије 1887.

Родитељи и деца. Свеска II. од књига за народ. Написао МИТА НЕШКОВИЋ, учитељ. Издање „Матица српска“ из задужбине Петра Коњевића. Штампарија А. Пајевића у Новом Саду 1887. Стоји само 10 новч.

Како се негује свиленка буба. Свеска 13. од књига за народ. Написао МИТА НЕШКОВИЋ, професор у срп. учит. школи сажборској. Издање „Матица српска“ из задужбине Петра Коњевића. Штампарија А. Пајевића у Новом Саду 1887. Стоји само 10 новч.

Рачуница (Ариџметика) за прва три разреда гимназијска, за више девојачке и остале сличне школе по д-ру ФРАЊИ МОЧНИКУ и другима израдио АНДРИЈА М. МАТИЋ, гимназијски професор. (Друго поправљено издање). Нови Сад. Издање књижарнице Л. Јоцића и друга. Стоји 1 фор. 50 новч.

Извештај о радњи српског друштва „Црвеног крста“ за време од првог јануара 1885. до 31. маја 1886. год. Београд, у срп. краљевској држ. штампарији 1887.

Лаж и паралажа. Од ЈОВ. СТ. ПОПОВИЋА. Свеска 155. народне библиотеке браће Јовановића у Панчеву. Стоји 16 новч. или 35 пара дин.

Брасиво. Трећа књига „Друштва св. Саве“ у Београду. Српска краљевска државна штампарија 1887.

Приповетке из паланчанског живота у Србији: 1. *Моја мами.* 2. *Не ће га!* и 3. *Буди јунак!* Стоји 60 пара дин. Издао ДИМ. К. МИХАИЛОВИЋ, свештеник-канцелан у Крушевцу.

Како може наш пољопривредник да напредује (преглед најважнијих поправака у ратарству) написао ЂАКОВИЋ. У тексту има 13 слика. Стоји 20 новч. или 40 пара дин. Може се добити у књижарницама В. Валожића и Петра Ђурчића у Београду.

Устави: Белгије, Грчке, Шведске, Норвешке, Енглеске, Швајцарске, Сједињених америчких држава. С француског превео С. М. П. Стоји 1 дин. Може се добити у уредништву „Одјека“.

Стране новије књиге.

— Спиридон Гончевић, познати ратни извештач „*Берлинског листика*“ („*Berliner Tageblatt*“) и писац дела „*Бугарска и источна Румелија*“ издао је не давно на немачком језику два нова дела под именом: „*Beiträge zur neueren Kriegsgeschichte der Balkanhalbinsel*“ и „*Studien über aussereuropäische Kriege jüngster Zeit*.“ — Прво ће дело неможе занижати и српску читалачку публику, јер у њему писац описује бојеве између Срба и Бугара.

— Јован Савић, редитељ краљ. позоришта у Монаху (München) у Баварској, превео је на немачки језик најновију драму француског романописца Золе: „*Therese Raquin*“ (Тереска Ракен).

— Неглашњи уредник „*Видова дана*“, д-р Розен, написао је на немачком језику позоришни комад под именом „*Пануча*“, који ће се овде у Бечу представљати.

— F. Vumazal написао је а књижарница А. Хартлебена у Бечу издао је књигу под именом: „*Die Kunst die bulgarische Sprache leicht und schnell zu erlernen*“. Стоји 1 фор. 20 новч. Овај је писац написао и граматiku српског језика за Немце.

— Курцзакко је написао књигу под именом: „*Судбина Малоруса*“, која је за Аустро-Угарску забрањена.

— Немачка се књижевност из дана у дан обогаћива преводима из обилатог врта словенске књижевности. Тако су не давно преведени на немачки језик списи руског књижевника Толстоја: „*Прича о лудом Ивану*“ и „*Мок мрак*“, а с полског од Сјенкијевића „*Хана*“. — Препоручујемо ове умотворе онемо делу наше читалачке публике, која није вична руском и полском језику, како би се могли упознати са производима тих књижевних великана.

— Познати професор Dr. Ludwig Büchner издао је пре кратког времена у Берлину књигу под називом: „*Thatsachen und Theorien aus dem naturwissenschaftlichen Leben der Gegenwart*“.

Белешке.

— Друштво св. Саве има 1500 чланова утемељача и преко 4000 редовних чланова. Изање друштвено пачности преко 60.000 динара. — Редовни чланови плаћају 5 динара годишње, а утемељачи једаред за свагда 100 динара или за 4 године по 25 динара.

— Чланови српске кр. академије. У одсеку за природне науке они су чланови: Др. Јосиф *Панчић*, професор велике школе и уједно председник академије, Димитрије *Нешић*, Љубомир *Клерић*, и Јован *Жујовић*, сва тројица професори велике школе; у одсеку философско-филозошком чланови су: Милан *Кујурић*, министар на расположењу, Стојан *Новаквић*, заступник на двору цариградском, Светомир *Николајевић*, професор вел. школе и Светислав *Вуловић*, професор велике школе; у одсеку за друштвено-историјске науке: Чедомир *Мијатовић*, министар на расположењу, Љубомир *Ковачевић*, управитељ учитељске школе, Панта *Срећковић*, професор вел. школе и Милан *Б. Милићевић*, библиотекар нар. библиотеке; у одсеку за уметност: Љубомир *П. Пенаковић*, књижевник, Михаило *Валтировић*, професор вел. школе, Матија *Бан*, књижевник, и Даворин *Јенко*, композитор. — Председник добија годишњи хонорар од 2400 динара а остали чланови сваки по 1200 динара.

— Пренос Вукових костију. Одбор за пренос Вукових костију, држао је 1. јуна о. г. свој састанак у Београду, на коме је одлучио: да три члана отиду у Беч, па да на нарочитој лађи пренесу Вукове кости у Београд. Лађа ће, пловећи низ Дунав, пристајати уз обалу ових српских места: Сент-Андреја, Будим, Вуковар, Нови Сад, Ср. Карловци и Земун. Кад стигне у Београд, пренеће се кости у дворницу велике школе, где ће бити наместен катафалк у дворници црно постављеној. Светковина ће трајати три дана; први дан ће основне и средње школе находити дворницу и обасипати цвећем ковчег Вука Стеф. Караџића; други дан долазиће публика и велика школа, а трећи дан биће свечан парастос у саборној цркви, где ће с леве стране при уласку бити сахрањени смртни остаци оца новије књижевности Вука Стеф. Караџића, те ће тако кости његове лежати близу Доситија Обрадовића, чији је гроб с десне стране при уласку у београдску саборну цркву.

— Српски министар просвете разрешио је од дужности редакциони одбор за издање Вукових дела, пошто је исти одбор већ при првој изданој књизи показао своју нежарност и неспособност. Изабран је други одбор у коме су чланови: Јован *Бошковић*, професор и ректор велике школе као председник; Андра *Николић*, *Јиско Поповић* и *Петар Борђевић*, професори гимназијски.

— Српско министарство просвете хоће да подигне у земљи заводе за занатско и опште привредно образовање, с тога се обратило ширем кругу људи и у земљи и ван исте, који осећају вољу за то питање да га проуче и своје напоре и предлоге о томе поднесу главном просветном савету до 1. септембра о. г.

— У мају о. г. основана је у Земуну задруга за гимнастику, која ће неговати развијање тела и жачевање. Данас броји иста задруга 50 чланова. Задруга носи име „Орао земушки“ а цел јој је и уредба иста као и словенским „соколима“.

— На годину, 1888. јула 15. на дан св. вел. кнеза Владимира и Кирика и Јудите (слава у 5. Вешенову) прославиће руски народ 900-годишњи спомен свога крштења и пријања православне вере. Поводом тих спремију се браћа Руси, да што свечаније прославе ову црквено-народну светковину; главна светковина одржаће се у Кијеву, у тој матери руских градова. Браћа Руси надају се, да ће сви православни Словени, а нарочито пак православни Срби многобројно учествовати у овој свесловенској и православној светковини.

— Руски листови у Галицији „Слово“ и „Нови Пролом“ јављају, да је римска католичка конгрегација у Риму, за ширење римске католичке вере, под 7. 19. мајем о. г. издала папски декрет, којим се забрањује, да 3 милијуна сједињених с Римом Руса у Галицији не смеју од сада употребљавати православни (трирамени) крст, него имају увести једнорамени, дакле прави римски католички крст. Докле су Руси у Буковини остали верни православној цркви, пријимали су Руси у Галицији под притиском пољским а Руси у Угарској под притиском мађарским, унију (сједињење с Римом) задржавши обреде православне источне цркве а пријавивши папски пријат (главенство и првенство у цркви). Ова унија служи на то, да Рим све мање по мило крњи обреде сједињених правоверних, док не постану прави римски католици.

— Као што је Србима познато, жордаше Чеси и Словенци у след нечувеног насиља и притиска преврнути, т. ј. на православне вере прећи на римску католичку и немачко-протестантску веру. Но ћирило-методијевске успомене не угасише у срцима Чеха и Словенаца, него се данас после 1000 година од смрти св. Методија повраћају опет у крило православне цркве, чему се сваки прави и искрени Словен радује. У свени с повраћајем у православну веру теже Чеси и Словенци, да призе и ћириловску азбуку, о чем нам сведоче и пр. белограђске народне песме, које падазе српском ћирилицом у љубљанском листу „Словану“.

— Г. Јован Вучковић, професор задарске богословије, произведен је на ускрс о. г. за протопресвитера. Тим су признате младом проти његове заслуге, што их је стекао на пољу наше нејаке богословске књижевности за кратко време свога професоровања, уређујући при томе лањске године црквени лист „Истину“. Срећно! Г. Вучковић, ценећи постигнуто достојанство, не ће сустати у започетом раду, о чем нас уверава његова љубав и одушевљење сирам напретка наше цркве.

— Г. Спиридун Маргетић, прота у Имоцком, у Далмацији, прославио је на Бурђев дан о. г. *шездесету годину* своје свештеничке службе. Таку прославу ретко ко доживи. Г. прота броји 84. годину живота, па није још ни духом ни телом клонуо, још је у свем свем и крепак. Богу и роду служио је увек достојно. Леп пример за наше свештенике. Његово Величанство Франц Јосиф I. обдарио га је том приликом златним крстом за заслуге. — Честитом старини желимо здравља и још много година живота.

— Његово преосвештенство епископ далматински, г. Стефан Кнежевић, обишао је прошлих духова један део своје епархије. Куд је год пролазио народ га одушевљено поздрављао. Он му се враћао архиепископски благословом, здравом поуком и мудрим саветима. Храбрио је г. епископ своју паству, да чува веру прадедовску и свете аманете српске народности. Благо народу оваког код архиепископа. Моћна је реч његова, а срце слушаоца је врло радо у се прима. Савети епископа Стефана уродиће плодом. Далматински Срби приводе у живот речи свога доброг старца архиепископа. Особито ће се радовати, ако приону да што пре поправе стање својих народних школа, о чем им је њихов епископ овом приликом највише говорио. Поред речи, он ће им у томе и делом од велике помоћи бити. — Дај боже да епископ Стефан буде у стању још много пута походити своју паству, да је напоји и падоји духом православља и Српства, те на њега се угледали и остали српски епископи.

— У овој школ. год. (1886/7) довршише многи српски ђаци своје студије и положише из њих строге испите. За докторе *целокупног лекарства* проглашени су у бечком свеучилишту они Срби: *Бранислав Михаиловић* из Новог Сада, браћа *Радивој* и *Светислав Симоновићи* из Камењце у Срему, *Станислав Новаковић* из Ср. Карловаца и Далматиниц *Н. Арамбашин* из Кастела код Сињета. У грађанском свеучилишту проглашени је за *д-ра цел. лекарства*: *Лазар Кораћ* из Бингуде у Срему. *Професорске испите* положише у беч. универзитету: *Стеван А. Поповић* из Тошашевца у Банату, и *Косма Карамит* из Земун. За *д-ра права* проглашени су: *Гргур Авакумовић* из Ср. Карловаца у беч. универзитету, и *Милан Ђирић* из Новог Сада у будимпештанском. Честитамо! Нека осветлају обрад практичним пословањем у народу српском.

— Гђа *Сидонија Илија*, одлична ученица бечког консерваторија свирала је пре кратког времена о једном концерту на гласовиру, што је на присутну публику тако утицало, да је бурним одобравањем дала парама своје расположењу. Положивши испит с одличним успехом, настанак се гђа Сидонија у Панчеву, одакле ће походити наше крајеве и свирати на гласовиру. Како гђа Сидонија милује и срски музички као и класичну, надати се је од српске публике, да ће својски приглити ово птиче, кад се вине по српским местима. У то име желимо јој повољан одзив и успех на трновитом путу, који је себи на стази живота изабрала.

— Као што нам из *Монахова* (München) вину, добио је тако пре кратког времена Србин *Борђе Јовановић*, приликом трке на бај-сиклу (Bicycle) две награде.

— Г. Антоније *Освалд*, ликовођа српског црквеног певачког друштва у Ст. Бечеју, прешао је из римокатоличке вере у православну.

— За ректора хрватског свеучилишта у Загребу изабран је за школ. годину 1887/8. *д-р Нанко Подило*. За ректора бечког свеучилишта изабран је за школ. г. 1887/8 *д-р Vogl*, проф. мед. факултета, а за ректора бечке политехнике проф. *Ржица*.

— *Иван Кукуљевић Санцињски*, чувени књижевник хрватски, изабран је поводом своје књижевничке педесетогодишњице за почасног члана петроградског свеучилишта.

— Ректор петроградског универзитета, проф. Андрејевски, добио је пре кратког времена отпуст, у след чега губи уједно и своје професорско звање.

— 14. јуна по нов. отворен је на најсвечанији начин *нов универзитет у Кракову*, где је присуствовао и аустријски министар просвете *д-р Гауч*.

— Познати енглески философ, *Херберт Спенсер* довршује своју биографију. Стање његова здравља сада је много брже његовим пријатељима и поштоваоцима.

Читуља.

Гедеон (Гедан) Леовић, гласовит адвокат, врстан родољуб и велик пријатељ срп. народног позоришта; † 27. априла о. г. у Сомбору у 63-ој години живота свог. Као народни калетна сомборских добровољаца војовао је 1849. г. на Вилкову и у другим местима у Шајкашкој, и одликован је за храброст своју ратним одлицима. Вечан му спомен!

Борђе Грујић, парох молеки; † 29. априла о. г. у 76-ој години живота свог, после 50-годишњег службовања свог у истој општини, где је најпре као учитељ и бајон, а од 1845. г. као свештеник најтачније вршио дужности своје. Мир пенелу његову!

Јован Клџ, парох и намесник у Вел. Бечкерек; † 5. маја о. г. у 71-ој години живота свог. Покојник беше искрени пријатељ свога народа, који га је с тога и поштовао. Нека је вечан спомен родољубивом свештенику!

Јован Ковачевић, парох сентомански; † 6. маја о. г. у 80-ој години живота свог. Покојник беше у сваком погледу примеран свештеник и искрени пријатељ свога народа, коме је најверније, најтачније и најсвесније целог живота служио. За време покрета 1848. и 9. г. остао је у средњи своје пастве, коју је мушки храбрио и соколио а и одважношћу својом за углед јој служио. Вечна му успомена међу Србобранцима!

Анрија Јовановић, учитељ у Кулацима; † 17. маја о. г. у истој месту, оставио иза себе удовицу са троје нејаке деце. Покојник је рођен у Вршцу, а учитељску школу свршио је у Сомбору. Мир пенелу његову!

Милош Димитријевић, парох бајски; † 20. маја о. г. у 48-ој години живота свог. У младости вршио је и учитељско звање у Тур. Бечеју. Покој му души!

Јосиф Игњат Крашевски, вел. геније словенски, који је 57 година свој народ (пољски) наситицао, облагорођивао, одушевљавао и бранно најдичнијим оружјем нашега доба — оружјем уја и срца свог; † 19. марта о. г. у Белови, далеко од своје миле отаџбине, а најсвечаније сахрањен у Кракову. Рођан његов „*Песник и свет*“ превео је недавно на српски језик млади и даровити наш књижевник *Рајко*. — Вечна му успомена међу Словенима!

Бусенго (Boussingault), познати француски хемичар, који је чувен са својих радова на пољу агрикултурне хемије, преминуо је месеца маја у Паризу.

Вулијан (Vulpien), славни француски психолог, члан академије и професор у париском медицинском факултету, престао је месеца јуна у Паризу.

Хенрих гроф Клам-Мартинић, вођа чешког феудалног племства у аустријском државном сабору и у земљаском сабору чешком. Умро 5. јуна у 61-ој години живота свог у Златнох Прагу.

Владислав пл. Косински, син познатог генерала Косинскога; члан полског народног комитета (Nationalcomité) у Познану (Posen). Неко време уредник полског листа „Белик познањски“ (Dziennik Poznanski) и оснивач полске „књижевнице за народ“. Рођен 1814 г. а преминуо 6. јуна о. г. у Лиси.

Српски листови и часописи.

ЈАВОР, лист за забаву, поуку и књижевност. Власник Змај-Јован Јовановић, уредник д-р Илија Огњановић. Издање штампарије Луке Јоцића. Налази у Новом Саду сваке недеље на читавом табаку. Цена је листу 5 ф. на читаву годину, 2 ф. 50 на пола године. За стране земље 6 фор. годишње.

СТРАЖИЛОВО, лист за забаву, поуку и књижевност. Власник и уредник Јован Грчић. Налази у Н. Саду сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. на целу годину, 2 ф. 50 на пола године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину.

НЕВЕН. ЧИКА-ЈОВИЊ ЛИСТ, уређује власник му Змај-Јован Јовановић, издање и штампа А. Пајевића, у Новом Саду. Налази два пут месечно на читавом табаку. Цена је листу 4 ф. или 10 динара годишње, 2 ф. односно 5 динара полугодишње.

ГОЛУБ, лист за српску младеж. Налази у Сомбору месечно један пут на читавом табаку. Уредник Јован Благојевић, издавалац књижевница Миливоја Каракашевића. Цена је 1 фор. на целу годину, за Србију 2 $\frac{1}{2}$ динара.

БОСАНСКА ВИЛА, лист за забаву, поуку и књижевност. Налази у Сарајеву два пут месечно на два табака. Стоји на годину 4 фор. Уредник и издавалац: Н. Т. Кашиковић, Сарајлија.

ОТАЉИНА, књижевност, наука, друштвени живот. Налази у Београду месечно један пут у свескама. Власник и уредник Владан Ђорђевић. Штампарија напредне странке 1887. Стоји на годину 8 фор. или 16 динара.

ШКОЛСКИ ЛИСТ, налази у Сомбору један пут на месец. Цена му је само 1 фор. 50 новч. или 4 динара на целу годину. Уредник му је Никола Ђ. Вукићевић, управитељ српске учитељске школе сомборске.

ГЛАС ИСТИНЕ, лист за духовне беседе, животописе и старине, уређује С. Петровић, издање и штампа А. Пајевића у Н. Саду. Налази два пут месечно на читавом табаку. Цена је листу 2 фор. или 5 динара годишње, 1 ф. или 2 $\frac{1}{2}$ дин. полугодишње.

ИСТИНА, лист за богословску науку и наставну праксу. Издају професори правосл. богослов. завода. Налази у Задру два пут на месец. Стоји на годину 3 фор. авр. или 8 динара. Уредник: проф. Николар Ракић. Штамп. Цв. Водице у Задру.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА, лист за политику и књижевност. Налази на Цетињу један пут недељно на читавом табаку. Цена му је годишње 6 фор. Преплату ваља слати поштом на Петра Радаковића у Котор (Boche di Cattaro).

СРПСКИ ЛИСТ, налази у Задру један пут недељно на читавом табаку. Цена му је годишње 6 фор. Издавалац и одговорни уредник Саво Бјелановић.

СРБОБРАН, лист за политику, народну просвету и привреду. Налази у Загребу 3 пут недељно на читавом табаку. Власник и одговорни уредник П. Јовановић. Цена је листу 10 фор. годишње.

ЗАСТАВА, налази у Н. Саду средом, петком и недељом на целом табаку, а уторником на пола табака. Одговорни уредник Јаша Томић, издавалац српска штампарија д-ра Светозара Милетића. Цена је листу 14 фор. на читаву годину, односно 35 динара за Србију.

БРАНИК, лист за политику и т. д. налази уторником, четвртком и суботом на читавом табаку. Одговорни уредник Никола Јоксимовић, власник и издавалац Миша Димитријевић. Цена 12 фор. на целу годину, односно 6 ф. на пола и 3 фор. на четврт године. За Србију стоји 30 динара.

НОВА УСТАВНОСТ, лист за народну политику, економију и књижевност. Налази у Београду 3 пут на недељу. Власник Сима Јевр. Поповић, а одговорни уредник Вукан Милошевић. Цена му је за Аустро-Угарску 15 фор. на целу годину, 8 ф. на пола године и 4 фор. на четврт године.

ОДЈЕК, лист политички, економски и књижевни (орган радикалне странке). Налази у Београду 3 пут недељно. Цена му је за стране земље 30 динара годишње. Власник му је Коста С. Таушановић, а одговорни уредник Милан Ашић.

САДАШЊОСТ, недељни лист за просвету, привреду и забаву народну. Налази у Вел. Кикинди, куда и преплату ваља слати на име самог уредника г. Милана Петровића. Цена је листу 4 фор. на читаву годину.

БАЧВАНИН, лист за просвету, привреду, трговину и забаву. Налази у Сомбору сваке недеље на целом табаку. Одговорни уредник К. Радуловић, издавалац штампарија Мужина и Нартлића. Цена је листу: на годину 4 фор., на пола године 2 ф. односно 10 и 5 дин. за Србију.

СРБИН, налази у Београду један пут месечно у свескама с програмом радикализма. Издаје и уређује д-р. Драгиша Станојевић. Стоји на годину ?

ВОЈА НАРОДА, налази у Панчеву један пут на недељу на читавом табаку. Одговорни уредник Бранко Крчанинац. Стоји на целу годину 5 фор.

РАДНИК, налази у Дубровнику два пут месечно латиницом. Стоји на целу годину 2 фор. 40 новч. а на по године 1 ф. 20 новч. Власник и одговорни уредник: Димо Деноло. Штампарија Д. Претнера у Дубровнику.

СТАРМАЛИ, налази у Новом Саду три пут месечно. Годишња цена 4 фор. или 10 дин. Власник и одговорни уредник Змај-Јован Јовановић у Бечу. Издаје штампарија А. Пајевића у Новом Саду.

ДРАШКОВ РАБОШ, лист за свакога. Налази у Силету два пут месечно. Годишња цена 2 фор. Издавалац и одговорни уредник В. Н. Бутјер, коме и преплату ваља упућивати.

Словенски листови, који заступају интересе словенске цркве и ћирилице.

1. *Чешки листови*: **ВИХОД (ИСТОК)**, налази у Прагу под уредништвом д-ра Фрање Скрејшовског, брата † Јована Скрејшовског, чувеног новинара.

НАРОДНИ ЛИСТИ, у Прагу под уредништвом д-ра Јулија Грегра. **КРЕМЈЕРНИКЕ НОВИНЕ**, налазе у Кремјерижу (Kremsier) у Моравској, под уредништвом Феодора Цејика.

МОРАВСКА СЛОВАЧ, налази у Угарском Градишту (Ung. Gradišče) у Моравској, под уредништвом Рајмунда Цејика.

2. *Словачки лист*: **НАРОДНЕ НОВИНЕ**, у Турчанској св. Мартину (Turocz Szt. Márton), под уредништвом чувеног словачког песника Светозара Хурбана-Бајанског.

3. *Словеначки листови*: **СЛОВАН**, налази у Љубљани (Laibach) у Крањској под уредништвом д-ра Ивана Тавчара.

СЛОВЕНСКИ НАРОД, налази такође у Љубљани под уредништвом Ивана Железникара.

4. *Руски листови*: **ЛИСТОК**, налази у Ужгороду (Ungvár) у горњој Угарској, под уредништвом Јевђевија Фенчика.

СЛОВО, налази у Лвову (Lemberg) у Галицији под уредништвом Бенедикта Пломчанског.

НОВИ ПРОЛОМ, налази такође у Лвову, под уредништвом Јосифа Маркова.

ВАРШАВСКИ ДНЕВНИК, налази у Варшави у Русији, под уредништвом Платона Андријевића Кулаковског, који је био професор руског језика и литературе у београдској вел. школи.

МОСКОВСКИЈА ВЈЕДОМОСТИ, налази у Москви под уредништвом Михаила Никифоровића Каткова.

НОВОЈЕ ВРЕМЈА, налази у Петрограду под уредништвом А. С. Суворина.

ПАРЛАМЕНТЕР, налази у Бечу на немачком језику под уредништвом православног Словена из Моравске, д-ра Драгутина Ивановића Живинија.

Како овај једини лист који налази на немачком језику, заступа културно-народне интересе свију Словена, а посебно интересе православног цркве и ћирилице, сувише пак узима обзира и на српске православне интересе, то га овим најтоплије препоручујемо свима Србима, а на име српској интелигенцији, која влада немачким језиком.

На четврт године стоји само 2 ф. 75 нов. авр. и шаље се на адресу:

Dr. Zivny,

Wien, VII. Lerchenfelderstrasse 25.

Одговори уредништва.

Госн. **М. К.**, слух. богосл. у Задру. — Како су ваше пјесме посвећене успоменима из дјетињства, држио да би више и боље доживљале којем дјечијем листу. Ако се слажете с овим мишљењем, изволите послати потребну поштарину и уједно назначити: којем од дјечијих листова да пошаљемо „Споменик на белимиста“? Не бисте ли пак хтели увећати овога сајета, радо ћемо вам повратити рукописе, ако га зажелите.

Сл. уредништву „Стражилова“ у Новом Саду. — Ако вам се чини, да је по вашем мишљењу и знању језичка непогода: „у току уверенију *будући*“, упуку, још не на књигу: *Слике из српске историје* од Станоја Бошковића, нови прегледано издање од Јована Бошковића, најверсијег зналаца језика српског, где беге паћи на стр. 3 у реду 5-ом: „Уз то, ожењен *будући*“, на стр. 6. у р. 1-ом: „али слаби *будући* сами собом“, на стр. 44. у претпосл. реду: „*будући* пошто млађи од него“, на стр. 56 у р. 11-ом: „сам собом мали *будући*“, на стр. 57. у р. 16-ом: „али немент *будући* у току послу“, на стр. 72. у р. 1-ом: „дестриљна *будући*“, на стр. 81. у р. 17-ом: „*будући* веран слуга великом пророку свом“, на стр. 83. у р. 18-ом: „род *будући* дому Нежанино“, на стр. 114. у р. 11-ом: „веран *будући* породици славних Немачиња“ и т. д. — Држите ли и сад, да су то језичке неподобе? Ако не држите, уверени смо да ћете то најкористије изјавити у ценовом „Стражилову“ и то не ради нас и нашег ради „лаповерних“ читалаца. Останимо ли пак при својој тирфењи, схватите ћемо то за немогућу обавезу, и гледаћемо да вам је најкористије достојно и смислено одузима.